

FINANTSINSPEKTSIOON

**RAAMATUPIDAMISE SEADUSE § 17 LÕIKE 2
MÕJU JA RAKENDAMINE**

SISUKORD

Kasutatud lühendid	2
1 Sissejuhatus	4
1.1 Metoodika	5
1.2 Kokkuvõte ja ettepanekud	6
1.2.1 EL-i regulatsioonid ja IFRS	6
1.2.2 Arvestuspõhimõtted ja aruandeskeemid	7
1.2.3 IFRS-i kättesaadavus ja tõlkimine eesti keelde	7
1.2.4 Üleminek IFRS-ile	8
1.2.5 Krediidiasutuste ja investeerimisühingute aruandlus	8
1.2.6 Kindlustusandjate aruandlus	8
1.2.7. Emitentide aruandlus	8
1.2.8 Fondivalitsejate ja investeerimisfondide aruandlus	9
2 IFRS-i kohaldamine	9
2.1 Rahvusvahelise Raamatupidamise Standardite Nõukogu (IASB) olemus	9
2.2 IASB-i standardite õiguslik olemus	10
2.3 IASB-i reeglite kohaldatavus	11
2.4 EL-i regulatsioonid ja IFRS	12
2.5 Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS	14
3 Krediidiasutused ja investeerimisühingud	15
3.1 Krediidiasutuste ja investeerimisühingute aruandlust reguleerivad õigusaktid	15
3.1.1 Krediidiasutuste aruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis	16
3.1.2 Investeerimisühingute aruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis	16
3.2 Arvestuspõhimõtted	17
3.2.1 Nõuete ja kohustuste kajastamine	17
3.2.2 Väärtpaberite kajastamine	18
3.2.3 Riskimaandamisarvestuse erireeglid	19
3.2.4 Eelisaktsiate kajastamine	20
3.2.5 Tehingute kajastamine tehingu- või väärtuspäeval	20
3.2.6 Muud arvestuspõhimõtted	21
3.3 Aruandeskeemid	21
4 Kindlustusandjad	22
4.1 Kindlustusandjate raamatupidamisaruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis	22
4.2 Arvestuspõhimõtted	23
4.3 IFRS-i areng ja selle mõju kindlustusandjate aruandlusele	23
5 Äriühingud, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse reguleeritud turul	25
5.1 Raamatupidamisaruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis	25
5.2 Emitentide aruandlus	26
5.3 Analüüsi tulemused	27
5.4 Üleminek IFRS-ile ja emitentide järelevalve	28
6 Fondivalitsejad ja investeerimisfondid	28
6.1 Investeerimisfondide aruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis	28
6.2 Arvestuspõhimõtted investeerimisfondide varade hindamisel	30
6.3 Fondivalitsejate aruandlus	31
7 Avalikustamise nõuded	31
7.1 Üldised avalikustamise nõuded	32
7.2 Tütar- ja sidusettevõtjate kohta avalikustatav informatsioon	32
7.3 Finantsinstrumentide kohta avalikustatav informatsioon	33
7.4 Täiendavad avalikustamise nõuded pankadele ja sarnastele finantsasutustele	34
7.5 Avalikustatava informatsiooni muutuse mõju	34
8 Kokkuvõtte järelevalve subjektide arvamustest	35
Kasutatud allikad	37

Kasutatud lühendid

ARC – Raamatupidamisarvestust Reguleeriv Komitee (ingl *Accounting Regulatory Committee*);

CESR – Euroopa Väärtpaberituru Järelevalveasutuste Komitee (ingl *Committee of European Securities Regulators*);

ED – standardi (muutmise) projekt (ingl *exposure draft*);

EL – Euroopa Liit;

ERS – Eesti raamatupidamise standard;

EV – Eesti Vabariik;

FEE – Euroopa Raamatupidajate Föderatsioon (pr *Fédération des Experts Comptables Européens*)

IAS – Rahvusvahelise Raamatupidamise Standardite Komitee poolt kinnitatud standardite ja tõlgenduste kogum (ingl *International Accounting Standards*);

IASB – Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Nõukogu (ingl *International Accounting Standards Board*);

IASC – Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Komitee (ingl *International Accounting Standards Committee*);

IASCF – Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Komitee Sihtasutus (ingl *International Accounting Standards Committee Foundation*);

IFRIC – Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamise Komitee (ingl *International Financial Reporting Interpretations Committee*);

IFRS – rahvusvahelised finantsaruandluse standardid (ingl *international financial reporting standards*);

IFS – investeerimisfondide seadus;

IOSCO – rahvusvaheline väärtpaberijärelevalveorganeid ühendav organisatsioon (ingl *International Organization of Securities Commissions*);

KAS – krediitiasutuste seadus;

KTS – kindlustustegevuse seadus;

OECD – Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (ingl *Organisation for Economic Co-operation and Development*);

PS – põhiseadus;

RPS – raamatupidamise seadus;

RTJ – Raamatupidamise Toimkonna juhend;

SIC – Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Nõukogu poolt kinnitatud interpretatsioonid (ingl *Standing Interpretations Committee*);

UCITS – UCITS direktiivile vastav investeerimisfond (ingl *Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities*);

VT – väärtpaberituru seadus.

1 Sissejuhatus

Finantsinspeksioon on kohustatud finantsinspeksiooni seaduse § 49 lõike 1 kohaselt esitama iga aasta 1. oktoobriks Vabariigi Valitsusele ja Eesti Pangale ülevaate finantssektori tegevust ning finantsjärelevalvet käsitlevate õigusaktide mõju ja rakendamise kohta.

Koos finantsturgude üha suureneva rahvusvahelise integratsiooniga on äärmiselt aktuaalseks muutunud finantsaruandluse standardite rakendamise, harmoniseerimise¹ ja konvergenti² temaatika, seda ka finantsjärelevalve seisukohast. Sellest tulenevalt valis Finantsinspeksioon 2003. aasta õigusaktide mõju analüüsi teemaks **“Raamatupidamise seaduse § 17 lõike 2 mõju ja rakendamine”**.

RPS-i § 17 lõike 2 kohaselt on krediidasutused, finants- ja segavaldusettevõtjad, kindlustusandjad ning äriühingud, kelle poolt emiteeritud aktsiad või muud väärtpaberid on noteeritud Eesti või EL-i liikmesriigi väärtpaberibörsil, kohustatud kasutama alates 2005. aastast raamatupidamise aruannete koostamisel arvestuspõhimõtteid ning informatsiooni esitusviisi, mis on kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega. RPS-i § 3 punkt 9 kohaselt on rahvusvahelised finantsaruandluse standardid – IFRS – Rahvusvahelise Raamatupidamise Standardite Nõukogu ehk IASB poolt kinnitatud standardid ja tõlgendused. IFRS hõlmab ka IASB-i eelkäija Rahvusvahelise Raamatupidamise Standardite Komitee ehk IASC-i poolt kinnitatud standardite ja tõlgenduste kogumit, mille üldnimetuseks on IAS.

Finantsjärelevalve seisukohast on oluline eelkõige finantsaruandluse standardite kvaliteet ja nende efektiivne rakendamine võimaldamaks varade, kohustuste, omakapitali ja kasumi usaldusväärset mõõtmist, samuti turu läbipaistvuse suurendamine läbi piisavate avalikustamismõnede. Finantsaruandluse standardid peavad neid eesmärgi toetama ja kergendama finantsjärelevalvele pandud põhiülesannete täitmist, milleks on järelevalve teostamise kaudu finantssektori läbipaistvuse, stabiilsuse ja usaldusväärsuse tagamine. Finantsturgude pidev areng ja üha uute instrumentide turuletoomine on muutnud eriti oluliseks usaldusväärsete, võrreldavate ja läbipaistvate finantsaruannete avalikustamise finantssektoris tegutsevate ettevõtjate poolt. Seetõttu on oluline ka jätkuv finantsaruandluse standardite harmoniseerimise ja konvergenti protsess. Rahvusvaheline harmoniseerimine peaks vähendama eksisteerivaid lahknevusi üldkehtivate arvestuspõhimõtete, avalikustamismõnede ja järelevalveliste nõuete vahel.

Turu läbipaistvuse suurendamise eesmärgil jätkame ka edaspidi antud ülevaates käsitletud teema analüüsi keskendudes informatsiooni avalikustamise nõuetele.

IFRS muutub ja areneb koos majanduskeskkonnas toimuvate muutustega. Seetõttu tuleb IFRS-ile ülemineku mõju analüüsides eristada lähiajal toimuvaid muutusi pikemas perspektiivis avalduvast mõjust. Kui lühemas perspektiivis avaldub IFRS-ile ülemineku mõju läbi olemasolevate standardite ja nendes lähiajal jõustuvate muudatuste, siis pikemas perspektiivis mõjutavad finantsaruandlust IFRS-i üldised arengusuunad.

¹ Harmoniseerimine on direktiivides või rahvusvahelistes standardites toodud käsitluste ja avalikustamise nõuete inkorporeerimine Eesti õigusraumile.

² Konvergenti on Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Nõukogu protsess, mille kohaselt lähtutakse selle riigi käsitlusest, mis on kontseptuaalse tausta baasil kõige aktsepteeritavam.

Pikemas perspektiivis toob IFRS-i rakendamine ja sellega tõenäoliselt kaasnev õiglase väärtuse meetodi³ täielik rakendamine kaasa muutusi aruandluses, sest õiglases väärtuses kajastamise nõue rakenduks kõikidele finantsinstrumentidele. Suuremad muudatused kaasnevad krediidasutustele, sest sellisel juhul rakenduks õiglases väärtuses kajastamise nõue ka pangaportfelli instrumentidele. Investeeringusühingute puhul peaks muudatuste ulatus olema mõnevõrra väiksem, kuna nende tegevuses suurema osatähtsusega kauplemisportfelli instrumente hinnatakse õiglases väärtuses juba praegu. Kindlustuslepingutest tulenevate nõuete ja kohustuste hindamine õiglases väärtuses võib avaldada mõju bilansimahule või puhaskasumile. Muudatused avalikustamise nõuetes võivad avaldada mõju ka kindlustusandjate riskide juhtimise süsteemidele ja seega nende igapäevasele tegevusele.

1.1 Metoodika

Finantsinspektsiooni juhatuse otsusel moodustati õigusaktide mõju ja rakendamise ülevaate koostamiseks töögrupp koosseisus: metoodika ja aruandluse osakonna juhataja Helene Trušina (töögrupi juht), üldjärelevalve osakonna juhataja Margus Normak, analüüsi ja aruandluse osakonna juhataja Priit Kask, auditi osakonna juhataja Leiu Einberg, metoodika ja aruandluse osakonna metoodik Maire Otsus, investeerimis- ja pensionifondide järelevalve osakonna finantsanalüütik Priit Kilemit ning metoodika ja aruandluse osakonna spetsialist Kadi Kaadu. Ülevaate valmimist kontrollis juhatuse liige Kilvar Kessler. Lisaks andsid oma panuse ülevaate valmimisele üldjärelevalve osakonna jurist Anu Kõve ja välisekspert Rita Ilisson.

Järelevalvesubjektide antud temaatikat puudutavate arvamuste ja ettepanekute kaasamiseks saadeti Finantsinspektsiooni poolt välja vastav järelepärimine kõikidele krediidasutustele, investeerimisühingutele, kindlustusandjatele, fondivalitsejatele ning reguleeritud väärtpaberiturul kauplemiseks võetud väärtpaberite emitentidele.

Käesolevas ülevaates käsitletakse esmalt finantsaruandluse standardite hetkeolukorda finantsjärelevalve alla kuuluvate sektorite lõikes ning seejärel analüüsitakse kehtivate õigusaktide vastavust ja võimalikke vastuolusid IFRS-iga, samuti RPS-i § 17 lõike 2 rakendamisega kaasnevat lisaväärtust avalikkusele ja täiendavaid kohustusi järelevalve subjektidele. Põhjalikumalt on käsitletud arvestuspõhimõtetega (kajastamisega) ja avalikustamishõuetega seotud erisusi, samuti EL-i kontekstis tõstatuvaid küsimusi.

Analüüsi teostamisel on kasutatud järgmisi IFRS-i standardeid: IAS 1 “*Presentation of Financial Statements*” (edaspidi IAS 1), IAS 7 “*Cash Flow Statements*” (edaspidi IAS 7), IAS 16 “*Property, Plant and Equipment*” (edaspidi IAS 16), IAS 27 “*Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries*” (edaspidi IAS 27), IAS 28 “*Accounting for Investments in Associates*” (edaspidi IAS 28), IAS 30 “*Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institution*” (edaspidi IAS 30), IAS 32 “*Financial Instruments: Disclosures and Presentation*” (edaspidi IAS 32), IAS 39 “*Financial Instruments: Recognition and Measurement*” (edaspidi IAS 39), IAS 40 “*Investment Property*” (edaspidi IAS 40).

IFRS-is puudub hetkel standard, mis reguleeriks kindlustustegevusele iseloomulike tehingute kajastamist. Standardi väljatöötamisega seonduval peatume täpsemalt 4. peatükis.

³ Õiglast väärtust peegeldab kõige paremini turuhind või turuhinna puudumisel eeldatavate rahavoogude diskonteeritud väärtus või objektiivsete aluste puudumisel soetusmaksumus.

Käesolevas ülevaates on lähtutud 29.09.2003.a seisuga teadaolevatest faktidest ja arengusuundadest.

Ülevaate koostamisel soovis Finantsinspeksioon muuhulgas välja selgitada nii olemasolevad kui ka potentsiaalsed vastuolud järelevalveliste õigusnormide ja Eestis kasutusel olevate raamatupidamistavade (nii Eesti hea raamatupidamistava kui ka IFRS-i) vahel, et välja töötada tegevuskava nende maksimaalseks ühtlustamiseks.

Üheks ülevaate eesmärgiks on juhtida tähelepanu välisregulatsiooni otsese rakendamisega seotud võimalikele ohtudele ja probleemidele. Näiteks võib tekkida vastuolu siseriikliku õiguse ja/või Eestile kehtima hakkavate finantsaruandluse koostamist reguleerivate EL-i direktiivide (määruste) ning IFRS-i vahel.

Ülevaate koostamisel lähtus töögrupp eelkõige võrdlusanalüüsi metoodikast, kasutades peamiselt analüütilist ehk deduktiivset lähenemist (tuues välja üksikute arvestus- ja avalikustamispõhimõtete baasil üldised probleemid) ja süsteemset lähenemist (käsitledes komplekselt IFRS-i ülevõtmisega seotud probleeme). Emitentide osas teostas töögrupp ka emitentide avalikustatud raamatupidamise aruannete analüüsi *off-site* meetodil. Ülevaate sisaldab peamiselt kvalitatiivset analüüsi.

Ülevaade on struktureeritud sektoripõhiselt, eraldi on käsitletud: (1) krediidiasutused ja investeerimisühingud, (2) kindlustusandjad, (3) reguleeritud väärtpaberiturule kauplemiseks võetud väärtpaberite emitendid, (4) fondivalitsejad ja investeerimisfondid. Ülevaate üheks lõppeesmärgiks on välja selgitada vajalikud muudatused kehtivates õigusaktides tulenevalt RPS-i § 17 lõike 2 rakendamisest.

1.2 Kokkuvõte ja ettepanekud

1.2.1 EL-i regulatsioonid ja IFRS

19.07.2002.a kinnitasid Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu määruse 1606/2002 rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta (edaspidi EL-i määrus 1606/2002), mille kohaselt on kõik äriühingud, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse liikmesriikide reguleeritud turgudel ja kelle suhtes kohaldatakse mõne liikmesriigi õigust, kohustatud alates 2005. aastast konsolideeritud aastaaruandeid koostama kooskõlas Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud rahvusvaheliste raamatupidamisstandarditega (edaspidi EL IAS-i kogum). Konsolideerimata aruannete ja ülejäänud äriühingute puhul on EL IAS-i kogumi kasutamise nõudmine või lubamine liikmesriikide pädevuses.

Analüüsi tulemusena ilmnes, et RPS-i §17 lõikes 2 sätestatu erineb EL-i määruse 1606/2002 nõuetest äriühingute ringi osas, kellele see laieneb. Ühelt poolt on EL IAS-i kogumit kasutama kohustatud äriühingute ring EL-i määruse 1606/2002 kohaselt laiem. Määrus hõlmab kõiki äriühinguid, kelle väärtpaberitega kaubeldakse EL-i liikmesriikide reguleeritud turgudel, mitte ainult neid, kelle väärtpaberid on reguleeritud turgudel noteeritud. Teiselt poolt aga kitsam, kuna EL-i määrus 1606/2002 automaatselt ei laiene ülejäänud äriühingutele, kellele IFRS-i kasutamine RPS-i järgi on kohustuslik (krediidiasutused, finants- ja segavaldusettevõtjad, kindlustusandjad). Erinevus on ka raamatupidamistavas, mille rakendamise kohustust kehtestatakse. RPS-i kohaselt tuleb kasutada IFRS-i, EL-i määruse 1606/2002 kohaselt – EL IAS-i kogumit. Need ei pruugi alati ühilduda, kuna IFRS-i osad võetakse EL IAS-i kogumisse vaid pärast nende vastuvõtmist Euroopa Komisjoni poolt. Praegune EL IAS-i kogum ei sisalda IAS 32 ja 39.

Käesolevas analüüsis ei käsitleta EL-i direktiivi 2003/51, millega muudeti EL-i raamatupidamisaruandlust reguleerivaid direktiive 78/660, 83/349, 86/635 ja 91/634, küll sügavuti, kuid ka esialgne analüüs näitas, et RPS-i harmoniseerimiseks EL-i direktiividega on vaja RPS-i muuta.

RPS-i § 17 lõikes 2 tuleb IFRS-i kasutamise kohustus asendada EL IAS-i kogumi kasutamise kohustusega. Samuti tuleb täpsustada RPS-i § 17 lõikes 2 sätestatud äriühingute ringi selliselt, et see hõlmaks kõiki EL-i määruses 1606/2002 toodud äriühinguid, st äriühinguid, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse liikmesriikide reguleeritud turgudel ja kelle suhtes kohaldatakse mõne liikmesriigi õigust. Üheks lahendiks on RPS-i § 17 lõike 2 sõnastamine konkreetse viitega EL-i määruse 1606/2002 rakendumisele teatud eelnimetatud määruses konkreetselt nimetatavate subjektide suhtes ning individuaalsete ja konsolideeritud aastaaruannete suhtes. EL-i määrus 1606/2002 seda võimaldab.

1.2.2 Arvestuspõhimõtted ja aruandeskeemid

Krediidiasutuste, kindlustusandjate, investeerimisühingute, pensionifondide ja teiste finantsjärelevalve subjektide aruandlust reguleerivad Eesti hea raamatupidamistava (raamatupidamise seadus ja EV RTJ) ja eriseadused (KAS, KTS, IFS, VTS jne). Eriseaduste alusel on kehtestatud mitmeid aruandluse koostamist ja esitamist reguleerivaid õigusakte. Mõned kehtivad õigusaktid kehtestavad nõuded järelevalvele esitatavate aruannete kohta, teised käsitlevad avalikustamisele kuuluvaid raamatupidamise aruandeid ning kohati on need nõuded erinevad.

Analüüs näitas, et järelevalve seisukohast on oluline, et järelevalve subjektid kajastaksid sarnaseid tehinguid ühtede arvestuspõhimõtete järgi ning kasutaksid tegevusalade lõikes ühtseid aruandeskeeme.

Finantsjärelevalve subjektidele tuleb kehtestada järelevalve eesmärgil esitatava aruandluse koostamisel ühtsed IFRS-i (või EL IAS-i kogumi) nõuetega kooskõlas olevad arvestuspõhimõtted ja aruandlusskeemid, mida oleks võimalik kasutada ka avalikustamisele kuuluvate IFRS-i (või EL IAS-i kogumile) vastavate aruannete koostamisel.

1.2.3 IFRS-i kättesaadavus ja tõlkimine eesti keelde

Praegu ei ole IFRS eesti keeles kättesaadav. Samas on Eesti kohustatud pärast EL-iga liitumist avaldama EL IAS-i kogumi eesti keeles.

EL IAS-i kogum ilmub EL-i Teatajas iga liikmesriigi keeles. Euroopa Komisjon kinnitas 29.09.2003.a oma määrusega EL IAS-i kogumi.

Analüüs näitas, et eestikeelse ametliku tõlke ja õigusaktiga kooskõlas olevas vormis avaldatud standardite puudumine takistavad EL IAS-i kogumi rakendamist, samuti rakendamise ja kasutamise üle järelevalve teostamist ning vastavate asjade menetlemist.

IFRS-i/EL IAS-i kogumi tõlkimisega seotud probleemid võib olla otstarbekas lahendada teiste EL-iga ühinevate riikidega ühiselt, vajadusel pöördudes abi saamiseks Euroopa Komisjoni ja/või IASCF-i poole.

1.2.4 Üleminek IFRS-ile

IFRS-i rakendamiseks 2005.a tuleb aruandluskohuslastel võrdlusandmed viia vastavusse IFRS-i nõuetega alates 1.01.2004.a.

Analüüs näitas, et RPS-i ja EL-i määrus 1606/2002 sätestavad IFRS-i/EL IAS-i kogumi kasutamise kohustuse aastaaruande koostamisel ja ei reguleeri selle esmakordset rakendamist ning kasutamist 2005. aasta vahearuannete koostamisel. Ühiste reeglite puudumine IFRS-ile üleminekul võib vähendada aruandluse võrreldavust ja läbipaistvust ning raskendada järelevalve teostamist.

Subjektidele tuleb kehtestada regulatsioon IFRS-i esmakordseks rakendamiseks ja selle kasutamiseks 2005. aasta vahearuannete koostamisel.

1.2.5 Krediidiasutuste ja investeerimisühingute aruandlus

Analüüsi tulemusena selgus, et krediidiasutuste ja investeerimisühingute aruandlust reguleerivad määrused on mitmete arvestuspõhimõtete osas vastuolus kehtiva Eesti hea raamatupidamistavaga ja IFRS-i nõuetega. Kohati on selgusetu, kas vastav regulatsioon kehtib vaid Finantsinspeksioonile esitatava järelevalvelise aruandluse koostamisel või tuleb sellest lähtuda ka muu aruandluse, sh avalikkusele suunatud aruandluse koostamisel. Samuti on IFRS-i kohaselt avalikustamisele kuuluv informatsioon praegu Eestis kehtivate regulatsioonide järgi avalikustamisele kuuluvast informatsioonist oluliselt mahukam.

Erinevate regulatsioonide paljususest ja nendes sisalduvatest vastuoludest tingituna puudub ühtne arusaam raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatavast arvestuspõhimõttest, informatsiooni esitusviisist ning sellest, millistele sihtrühmadele missugust aruandlust esitatakse. Selle tõttu võib kannatada aruannete võrreldavus, läbipaistvus ja arusaadavus.

Krediidiasutuste ja investeerimisühingute aruandlust reguleerivad Eesti Panga presidendi ja rahandusministri määrused tuleb viia kooskõlla kehtiva Eesti hea raamatupidamistavaga. 2005. aastaks tuleb järelevalvelistes aruannetes kasutatavad arvestuspõhimõtted, aruandeskeemid ning avalikustamisele kuuluva informatsiooni miinimumnõuded viia kooskõlla vähemalt ühega IFRS-is lubatud alternatiivsetest võimalustest, et tagada nii vastavus IFRS-ile kui ka aruannete võrreldavus.

1.2.6 Kindlustusandjate aruandlus

Analüüs näitas, et nõuded kindlustusandjate aruandlusele vastavad Eesti hea raamatupidamistava nõuetele. Siinkohal on oluline märkida, et kindlustusele spetsiifilisi valdkondi Eesti hea raamatupidamistava (st RPS ja EV RTJ) ei reguleeri ning täpsem regulatsioon nende osas on kehtestatud rahandusministri määrusega, samuti on teatud kindlustustehnilisi valdkondi käsitletud seni väljaantud soovituslikes juhendites.

IFRS-ile üleminekuks tuleb avalikustamisele kuuluva informatsiooni miinimumnõuded ning teatud osas ka aruannetes kasutatavad arvestuspõhimõtted viia kooskõlla vähemalt ühega IFRS-is lubatud alternatiivsetest võimalustest.

1.2.7. Emitentide aruandlus

EL-i määrus 1606/2002 nõuab järelevalve teostamist EL IAS-i kogumi nõuete järgimise üle. Liikmesriikidel lasub kohustus tagada piisavate volitustega järelevalve organi

olemasolu. Järelevalvet EL IAS-i kogumi kohaselt koostatud aruandluse ühtse kvaliteedi üle peab korraldama Euroopa Väärtpaberituru Järelevalveasutuste Komitee ehk CESR, mille liikmeteks on EL-i liikmesriikide väärtpaberituru järelevalveasutused. 1.05.2004.a, kui Eesti saab EL-i liikmeks, on EV kohustatud EL-i määrust 1606/2002 järgima ja tagama selle üle järelevalve. Sellise järelevalve teostamine eeldab professionaalseid raamatupidamise spetsialiste ja vajalikke ressursse.

Analüüs näitas, et emitendid on rakendanud nii IFRS-i kui Eesti head raamatupidamistava valikuliselt. Esineb IFRS-i subjektiivseid tõlgendusi ja raamatupidamislikku arbitraazi, s.o arvestusmeetodite sellise valiku rakendamist, mille tulemusena ettevõtja finantsseisu ja tulemust näidatakse paremas valguses kui see tegelikult on.

Äriühingute, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse EL-i ja Eesti reguleeritud turgudel, aruandluse järelevalve teostamisel tuleb suurendada Finantsinspektsiooni rolli tagamaks EL-i määruse 1606/2002 kvaliteetne rakendamine. Selleks tuleb täpsustada mõningaid aruandluse järelevalve sätteid VTS-is. Antud eesmärgi saavutamiseks tuleb võimaldada Finantsinspektsioonile piisavad ressursid emitentide aruandluse järelevalve teostamiseks.

1.2.8 Fondivalitsejate ja investeerimisfondide aruandlus

Eesti turul tegutsevad fondivalitsejad on valdavas osas krediidasutuste või kindlustusandjate tütarettevõtjad ja kuna vastaval tegevusalal tegutsevad ettevõtjad on kohustatud RPS-i § 17 lõike 2 kohaselt rakendama IFRS-i, peaksid ka nendega samasse konsolideerimisgruppi kuuluvad ettevõtjad kasutama IFRS-i põhimõtteid.

Fondivalitsejate finantsaruandlust reguleerivad normid viitavad EV RTJ-ile ning seega fondivalitseja varade hindamispõhimõtete vastavus IFRS-i nõuetele on seotud küsimusega, millisel määral EV RTJ vastab IFRS-is sätestatule.

Lepingulise investeerimisfondi puhul on tegu ühisteks investeeringuteks moodustatud varade kogumiga, mitte aga klassikalise juriidilisest isikust äriühinguga ning IFRS-i nõuded lepingulistele fondidele otseselt ei kohaldu. Sellele vaatamata on lepinguliste investeerimisfondide varade kajastamispõhimõtted juba täna kooskõlas IFRS-i varade hindamise üldpõhimõtetega, nagu näiteks õiglase väärtuse kasutamine varade hindamisel. Kui Eestis registreeritud investeerimisfondide varad hinnata täna fondidele kehtivate arvestuspõhimõtete kohaselt või alternatiivselt IFRS-i kohaselt, siis märkimisväärseid erinevusi ei tohiks lõpptulemuses esineda.

2 IFRS-i kohaldamine

2.1 Rahvusvahelise Raamatupidamise Standardite Nõukogu (IASB) olemus

IASB on USA-s Delaware'is asutatud mittetulundusühing, mille eesmärk on vastavalt 8.07.2000.a vastuvõetud põhikirjale arendada kvaliteetseid, arusaadavaid ja kohaldatavaid ning kõikjal kasutatavaid (ingl *global*) raamatupidamisstandardeid. Niisuguste raamatupidamisstandardite eelduseks on läbipaistev ja võrreldav informatsioon, et aidata selle kasutajatel teha majandusotsuseid; propageerida standardite kasutamist ja täpset kohaldamist ning soodustada riikide, rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite ja rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite omavahelist ühtlustamist. Eesmärgi saavutamiseks tehakse koostööd ka teiste riikide raamatupidamise reguleerijatega.

IASB-is on esindatud valdkonna asjatundjad erinevatest maailmajagudest. IASB-i tegevust juhib IASCF, mis koosneb 19 liikmest (ingl *trustees*), kellest 6 on määratud Põhja-Ameerikast, 6 Euroopast, 4 Aasia ja Vaikse ookeani regioonist ning 3 liiget võib määrata mujalt maailmast. IASCF-i liikmed ei esinda oma koduriiki, vaid eelkõige vastavat geograafilist piirkonda ja selle mõtteviisi. IASCF määrab IASB-i 14 liiget.

Standardite kohaldamisel on oluline roll Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamise Komiteel ehk IFRIC-il, mille 12 liiget määrab samuti IASCF. Siseriiklikke aruandlusstandardeid kehtestavate ja teiste asjaga seotud isikute hulgast nimetatakse nõuandvate organite – *Standards Advisory Council* (nõustab nii IASB-i kui ka IASCF-i) ja nõuandjate komitee (ingl *Advisory Committees*), mis nõustab ainult IASB-i – liikmed.

Vastavalt põhikirjalistele dokumentidele ja oma ülesehitusele ei ole IASB mitte rahvusvaheline organisatsioon või rahvusvahelise õiguse subjekt, vaid üksnes raamatupidamise valdkonnas tunnustatud isikuid ühendav ühing.

2.2 IASB-i standardite õiguslik olemus

PS-i § 3 sätestab, et riigivõimu teostatakse üksnes PS-i ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa. Seadused avaldatakse ettenähtud korras. Täitmiseks kohustuslikud saavad olla üksnes avaldatud seadused.

Nii saab Eesti õiguskorra osaks olla vaid selline norm (sh IASB-i standard), mis on kehtestatud põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel või vastab rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetele ja normidele esitatavatele kriteeriumidele ning on seaduses ettenähtud korras avaldatud.

IASB-i koduleheküljel <http://www.iasb.org.uk> tutvustatakse aruandluse standardeid kui “*authoritative pronouncements*” – käskiv/autoriteetne/mõõtuandev/usaldusväärne arvamus. Niisugune selgitus standardi olemuse kohta ei lase kahelda tema asjatundlikkuses, kuid ei tähenda veel seda, et standardid oleksid Eestis õiguslikult siduvad, seda vaatamata RPS-i § 17 lõikes 2 olemasolevas sõnastuses sätestatule.

IASB-i alusdokumentidest tuleneb, et standardite väljaandmisele eelneb selle ala kõrgelt tunnustatud ekspertide koostöö, mille tulemuseks on standard. Seega käsitletakse standardis vaid teatud raamatupidamise valdkonnas tunnustatud isikute, mitte aga riikide ega rahvusvahelise õiguse subjektide arvamusi. Mõõtuandev arvamus iseenesest ei ole veel rahvusvaheliselt üldtunnustatud norm nagu näiteks riikide poolt ratifitseeritud konventsioonis fikseeritud põhimõte.

Õiguslikult siduvaks teeb rahvusvahelise õiguse tahet avaldanud osapoolte – rahvusvahelise õiguse subjektide – üksmeel. Seega saab rahvusvahelise õiguse osaks standard (sh IASB-i standard) vaid siis, kui ta on läbinud rahvusvahelisele õigusele omase legisatsiooniprotsessi.

Ka PS-i § 123 ütleb, et EV ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega ning kui Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid. Seega välislepingud omandavad EV jaoks õigusliku jõu nende ratifitseerimise seaduse vastuvõtmisega.

Samas on oluline teada, et välislepingute ratifitseerimisest ja seega nende tunnustamisest rahvusvahelise õiguse allikana PS-i kohaselt ei pruugi piisata nende vahetuks

kohaldamiseks. Seda põhimõtet illustreerib Riigikohtu halduskolleegiumi 20.12.2002.a otsus asjas nr 3-3-1-58. Riigikohus asus antud asjas seisukohale, et kui rahvusvaheline konventsioon ei sätesta individuaalseid õigusi, vaid on suunatud lepinguosalistele riikidele, siis on riik kohustatud isikute õigused ja kohustused sätestama Eesti siseriiklike õigusaktidega.

Seega ei saa IASB-i standardeid pidada rahvusvahelise õiguse osaks ning ka Eesti õiguskorra osaks.

RPS-i § 2 lõike 1 kohaselt on kohustatud raamatupidamist ja finantsaruandlust korraldama kõik seaduses nimetatud isikud. Seega sätestab seadus piirangu isikute põhiseaduslikule vabadusele tegeleda ettevõtlusega.

Ettevõtlus on tegevus, mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmise, müümise, teenuse osutamise, vara realiseerimisega jne. Ettevõtlusvabadus hõlmab kõiki tegevusalasid ja elukutseid, mille puhul isik pakub enda nimel kaupu ja teenuseid.

Kehtestades läbi RPS-i piirangud sellisele ettevõtlusele riivab avalik võim ettevõtlusvabadust. Õiguse riivamine seisneb igas avaliku võimu poolt kasutatavas abinõus, mis takistab, kahjustab või kõrvaldab mõne ettevõtlusega seotud tegevuse. Ettevõtlusvabaduse kaitseala on riivatud ka siis, kui seda vabadust mõjutatakse avaliku võimu poolt ebasoodsalt.

Seega on IASB-i standardi näol tegemist isikute õiguste piiranguga, mis sisaldab nõudeid, tingimusi ja arvamusi isiku ettevõtluse korraldamiseks ning mõjutab otseselt isiku ettevõtlusvabaduse teostamist. Selline isikute õiguste piiramine saab toimuda vaid seaduses ettenähtud korras, kusjuures piisavalt täpselt peab olema kirjeldatud õiguste piiramise olemus ja ulatus.

Vastavalt PS-i § 11 võib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega.

PS-i § 3 lõike 2 mõttes on Eestis kohustuslikud täitmiseks vaid need õigusnormid, mis on ettenähtud korras avaldatud. Avaldamine ei ole mitte ainult seaduse õiguspärasuse, vaid ka tema õigusliku eksistentsi eeldus ja tingimus.

Seega, selleks, et IASB-i standardid oleksid Eestis täitmiseks kohustuslikud tuleb nad Eesti õiguses ettenähtud korras avaldada. IASB-i standardeid ei ole seni seaduses ettenähtud korras Eestis avaldatud. Isikutelt ei saa nõuda õigusnormide täitmist, mille eksisteerimise kohta neil puudub informatsioon ja võimalus nendega tutvuda või nimetatud õigus on oluliselt piiratud.

Niisugust seisukohta toetab ka Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 10.05.2001.a määrus asjas nr 3-1-1-47-01, millest tuleneb, et reeglitest, mis ei ole õigusaktid PS-i mõttes, ei saa tuleneda kohustust isikule ja sellest tingitud vastutust kohustuse mitte täitmise eest.

2.3 IASB-i reeglite kohaldatavus

Eelpool toodud analüüsi tulemusena ei saa pidada IASB-i standardeid rahvusvahelise õiguse osaks ega Eesti õigussüsteemis vahetult kohaldatavaiks ja kohustuslikeks. Neid ei ole seaduses sätestatud korras avaldatud. Sellest tulenevalt ei saa isikutelt nõuda nende täitmist ning kohaldada vastutust nende täitmata jätmise eest.

Praegune olukord võib osaliselt muutuda alates Eesti astumisest EL-i. Eesti ühinemisel muutub EL IAS-i kogum Eesti õigussüsteemi osaks EL-i määruse 1606/2002 alusel.

EL-i määruse 1606/2002 artikli 3 lõikes 4 sätestatakse kord, kuidas EL IAS-i kogumist saab EL-i ja Eesti õiguskorra osa. Ka viidatud määruses ei nähta võimalust IASB-i reeglite vahetuks kohaldamiseks, vaid selleks tuleb vastav IASB-i reegel avaldada Euroopa Komisjoni määrusena täielikult igas ühenduse ametlikus keeles EL-i Teatajas. Sellega lahendab EL IASB-i standardi õigusnormina käsitlemise probleemi, andes sellele standardile EL-i õigusakti kuju ning avaldades vastava akti.

Samas tuleb juhtida tähelepanu sellele, et EL-i määrus 1606/2002 lahendab IASB-i standardite kohaldatavuse probleemi vahetult vaid tema artiklis 4 nimetatud äriühingute, kelle väärtpaberitega kaubeldakse EL-i liikmesriikide reguleeritud turgudel, konsolideeritud aruandluse osas.

Kõigil ülejäänud juhtudel ja isikute osas jäetakse sama määrusega EL-i liikmesriigile õigus otsustada määruse kohaldatavus teistele subjektidele või muud tüüpi aruandlusele.

2.4 EL-i regulatsioonid ja IFRS

EL reguleerib IFRS-i kohaldamist määrusega 1606/2002. EL-i määrused, erinevalt direktiividest, kehtivad kõikides EL-i liikmesriikides otse ja ei nõua eraldi inkorporeerimist liikmesriigi õigusesse. EL-i määrus 1606/2002 kehtestab poliitilise protsessi, mille kohaselt nii kehtivaid, kui ka uusi rahvusvahelisi standardeid ja tõlgendusi kaalub kinnitamiseks Raamatupidamisarvestust Reguleeriv Komitee ehk ARC. Viimase poolt heaks peetud standardi ja tõlgenduse kehtestab Euroopa Komisjon. Selliselt vastuvõetud standardeid ja tõlgendusi nimetatakse EL IAS-i kogumiks (ingl *set of IAS adopted by the EU*). Peame oluliseks märkida, et EL-i määrust 1606/2002 rakendatakse emitentidele ning määruse rakendamise ulatus emitentide osas on laiem kui RPS-is. Kui RPS nõuab IFRS-i nõuete täitmist äriühingutelt, kelle poolt emiteeritud aktsiad või muud väärtpaberid on noteeritud Eesti või EL-i liikmesriigi reguleeritud väärtpaberturgudel, siis EL-i määrus 1606/2002 nõuab IAS-i kogumi nõuete täitmist kõikidelt äriühingutelt, kelle väärtpaberitega on lubatud kaubelda mõne EL-i liikmesriigi reguleeritud turul.

EL-i määrus 1606/2002 rõhutab, et EL IAS-i kogumi asjakohane ja range rakendamine on võtmeks investorite usalduse tugevdamisel Euroopa finantsturgude vastu. Liikmesriigid peavad EL IAS-i kogumi järgimise tagamiseks võtma kasutusele asjakohaseid meetmed. Euroopa Komisjon kavatab liikmesriikidega küsimust koordineerida eelkõige CESR-i kaudu, et välja töötada ühine lähenemisviis EL IAS-i kogumi rakendamiseks.

Euroopa Komisjoni määrustega kinnitatud standardid ja interpretatsioonid tõlgitakse igasse EL-i liikmesriigi keelde ja avalikustatakse EL-i Teatajas (ingl *Official Journal*).

EL-i määruse 1606/2002 artikkel 4 kohaselt on EL IAS-i kogum kohustuslik vaid nende äriühingute konsolideeritud raamatupidamise aastaaruannete koostamiseks, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse liikmesriikide reguleeritud turgudel. Konsolideerimata raamatupidamise aastaaruannete ja kõikide teiste äriühingute raamatupidamise aastaaruannete koostamise reguleerimine on liikmesriikide pädevuses, kusjuures viidatud määruse artikkel 5 kohaselt võivad liikmesriigid kas nõuda või lubada EL IAS-i kogumi kasutamist.

Augustis 2003.a kinnitas ARC ning 29.09.2003.a. kinnitas Euroopa Komisjon kõik kehtivad IAS standardid ja tõlgendused v.a IAS 32 ja 39 ning SIC 5 "*Classification of*

Financial Instruments – Contingent Settlement Provisions”, SIC 16 *“Share Capital – Reacquired Own Equity Instruments (Treasury Shares)”* ja SIC 17 *“Equity – Costs of an Equity Transaction”*. Seega on tekkimas olukord, kus IASB-i poolt kinnitatud IFRS-i kogum ja EL IAS-i kogum on erinevad.

Kui EL-is ei jõuta kokkuleppele IAS 32 ja 39 osas enne 1.01.2005.a, võib see Eesti emitentidele probleeme tekitada, kuna nad on ühelt poolt kohustatud lähtuma EL-i määrusest 1606/2002 ja teiselt poolt RPS-ist ehk IFRS-ist, kui RPS-i § 17 lõike 2 sõnastust aegsasti ei korrigeerita.

Praegune olukord, kus IFRS-i ja EL IAS-i kogumid on erinevad, võib olla EL-i tasandil osaliselt poliitiliste otsuste sünkroniseerimatus. Teiseks teguriks on IAS 32 ja 39 muudatuste eelnõud, mis ilmusid 2002. aastal, tekitades pangandussektoris kohati vastuseisu ja on senini kinnitamata.

IASB on lubanud, et kõik uued standardid, mis hakkavad kehtima 1.01.2005.a kinnitatakse ja avaldatakse enne 31.03.2004.a selleks, et neid oleks võimalik rakendada ülemineku algbilansi koostamisel 1.01.2004.a. Järgnevalt anname ülevaate standardite muudatuste projektidest.

Esimene IFRS 1 – Esmakordne IFRS-i rakendamine ilmus 19.06.2003.a.

Eelnõud	Mõju
Olemasolevate Rahvusvaheliste Finantsarvestuse Standardite muutmise eelnõu (v.a IAS 32 ja 39) – Ingl <i>“Improvements to existing IFRS (except IAS 32 and 39)”</i>	Projekti raames muudetakse 16 olemasolevat standardit. Projekti eesmärk on vähendada alternatiivkäsitluste arvu ja likvideerida standardite vahelisi vastuolusid. Eelnõu kehtestamisega kaasnevad uued avalikustamise nõuded, kuid vähe on uuendusi neile, kes rakendavad head raamatupidamistava või kehtivat IAS-i.
Standardite IAS 32 ja 39 muutmise eelnõu Ingl <i>“Improvements to IAS 32 and 39”</i>	Projekti eesmärk on lihtsustada kehtivate standardite kasutust ja lihtsustada ning ühildada finantsinstrumentide kajastamist. Uue standardi kasutuselevõtt võib avaldada mõju nende äriühingute finantsnäitajatele, kes ei ole rakendanud kehtivaid standardeid või kes soovivad rakendada spetsiaalseid riskimaandamisarvestuslikke võtteid.
Makro riskimaandamise arvestus Ingl <i>“Macro hedging”</i>	See eelnõu koostati IAS 32 ja 39 muutmise eelnõu kooskõlastamise kestel tulemaks vastu Euroopa krediidi- ja finantsasutustele. Uus käsitlus ei ole kohustuslik, vaid alternatiiv ning ei pea tingimata mõju avaldama.
ED 2 – Omaaktsiatega tasumise arvestuse eelnõu Ingl <i>“ED 2 Accounting for Share-based Payments”</i>	Eelnõu käsitleb tehinguid, mille puhul äriühing tasub kaupade või teenuste eest väljalastavate (optsoonide) või väljalastud aktsiatega. Uus standard avaldaks mõju nendele äriühingutele, kes praktiseerivad aktsiatega tasumist.

Eelnõud	Mõju
ED 3 – Äriühendus (faas 1) Ingl “ED 3 – <i>Business Combinations (Phase 1)</i> ”	Eelnõu käsitleb äriühenduse arvestust. Uus standard avaldaks mõju nendele äriühingutele, kellel on sidus- ja tütarettevõtjad ja osaluse soetamisel tekkis või tekib positiivne või negatiivne firmaväärtus.
ED 4 – ED 4 Põhivara müügi ja tegevust lõpetava segmendi arvestus Ingl “ED 4 – <i>Disposal of Noncurrent Assets and Presentation of Discontinued Operations</i> ”	Eelnõu käsitleb müügiootel oleva põhivara arvestust ja tegevust lõpetava segmendi arvestust. Eelnõu avaldab mõju nendele, kes ei ole segmentiarvestust avaldanud.
ED 5 – Kindlustuslepingute kajastamine (faas 1) Ingl “ED 5 – <i>Insurance Contracts</i> ”	Esimene faas ei avalda olulist mõju kindlustusandjate aruandlusele, küll aga avaldab olulist mõju teine faas.

EL IAS-i kogumi rakendamine ei muuda kehtetuks EL-i raamatupidamisaruandlust reguleerivaid direktiive (78/660, 83/349, 86/635 ja 91/674). IFRS kehtestab miinimumnõudeid bilansi, kasumiaruande, rahavoogude aruande ja omakapitali liikumise aruande kirjete osas ning soovib olulisuse printsiibist lähtudes vajadusel kirjeid lisada. EL-i raamatupidamisaruandlust reguleerivates direktiivides on kehtestatud bilansi ja kasumiaruande skeemid. Võimaldamaks IAS-i kogumi kasutamist, viidi mainitud direktiivid käesoleva aasta juunis EL-i direktiiviga 2003/51 tehtud muudatustega üldjoontes kooskõlla IFRS-i nõuetega.

Oleme seisukohal, et EL-i direktiiviga 2003/51 direktiivis 78/660 tehtud muudatused tingivad vajaduse raamatupidamise seaduse muutmiseks. Muudatuste sisu ja ulatust käesolevas ülevaates ei käsitleta.

Praegu ei ole IFRS eesti keeles kättesaadav. Kuna IFRS-i tõlkimise probleemi ees seisavad teisedki EL-iga ühinevad riigid, siis oleks otstarbekas lahendada see probleem ühiselt, pöördudes abi saamiseks Euroopa Komisjoni ja/või IASCF-i poole.

2.5 Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS

Krediidiasutuste, kindlustusandjate, investeerimisühingute, pensionifondide ja teiste finantsjärelvalve subjektide aruandlust reguleerivad Eesti hea raamatupidamistava (raamatupidamise seadus ja EV RTJ) ja eriseadused (KAS, KTS, IFS, VTS jne). Eriseaduste alusel on kehtestatud mitmeid aruandluse koostamist ja esitamist reguleerivaid õigusakte. Mõned kehtivad õigusaktid kehtestavad nõuded järelevalvele esitatavate aruannete kohta, teised käsitlevad avalikustamisele kuuluvaid raamatupidamise aruandeid ning kohati on need nõuded erinevad.

RPS-i § 34 kohaselt lähtub EV RTJ IFRS-ist, kuid põhjendatud juhtudel võib juhendis ette näha erisusi IFRS-ist, nende lihtsustatud rakendamise või rakendamata jätmise kas kõigi või teatud liiki raamatupidamiskohustuslaste suhtes. Erisuste rakendamise korral tuleb vastavas juhendis erisusi kirjeldada ning põhjendada, miks need on vajalikud. EV RTJ peab sisaldama viiteid vastavatele rahvusvahelistele finantsaruandluse standarditele, millest on lähtutud selle koostamisel. Juhendi vastuolu korral seadusega kohaldatakse seaduses sätestatud. Kehtiv Eesti hea raamatupidamistava põhineb IFRS-il, kuid ei ole täiesti ühildatud IFRS-iga.

EV Raamatupidamise Toimkond on selgitanud, et nende juhendid keskenduvad Eestis olulistele raamatupidamise valdkondadele, mis on tähtsad suurema hulga Eesti ettevõtjate

jaoks ning ei käsitle seetõttu kõiki IFRS-i poolt reguleeritud valdkondi. Valdkondades, kus EV RTJ ei täpsusta mingit spetsiifilist arvestuspõhimõtet, kuid see on reguleeritud mõnes IFRS-is, on EV Raamatupidamise Toimkond soovitanud lähtuda vastavas IFRS-is kirjeldatud arvestuspõhimõttest (näiteks pensionieraldiste arvestuse puhul).

EV Raamatupidamise Toimkonna prioriteediks ei ole järelevalve subjektide tegevuse erisuste arvestamine. Seetõttu ei saa finantsjärelevalve subjektide tegevusele omaste komplitseeritumate tehingute kirjendamisel ja kajastamisel (näiteks finantsinstrumentide grupeerimisel ja kajastamisel) toetuda Eesti heas raamatupidamistavas toodule, vaid tuleb lähtuda IFRS-is sätestatust. Mõned IFRS-id lubavad alternatiivkäsitluste rakendamist. Meie andmetel töötab IASB käesoleval ajal selleks, et igal tehingul oleks ainult üks käsitlusviis, kuid poliitilistel kaalutlustel ei ole veel kõikide alternatiivide osas kompromissini jõutud. Järelevalve seisukohast on oluline, et subjektid kajastaksid sarnaseid tehinguid ühtseid arvestuspõhimõtteid kasutades ning oleks tagatud aruandluse võrreldavus.

RPS-i § 18 lõikest 4 ilmneb, et tegevusaladel, kus see on põhjendatud majandustegevuse iseloomu tõttu, võib raamatupidamiskohustuslane (sealhulgas krediidasutused, kindlustusandjad, investeerimisühingud, fondivalitsejad, mittetulundusühingud, riik ja riigiraamatupidamiskohustuslased) kasutada seaduse lisades toodud skeemidest erinevaid bilansi- ja kasumiaruande skeeme. Seaduse lisades toodust erineva skeemi valikul tuleb lähtuda ühest RPS-i § 17 nimetatud raamatupidamistavast (Eesti heast raamatupidamistavast või IFRS-ist) ning vastaval tegevusalal tegutsemist reguleerivate muude õigusaktide nõuetest.

IFRS-i rakendamisel ei kao direktiivides toodud skeemide kehtestamise vajadus järelevalvesubjektide osas. Aruandluse skeemid ja perioodilisus tuleb sätestada liikmesriigi pädeval organil.

RPS nõuab IFRS-i rakendamist järelevalvesubjektide aruandluse koostamisel alates 1.01.2005.a. Vastavalt võrreldavuse printsiibile on järelvalvesubjektid kohustatud koostama individuaalsed ja konsolideeritud üleminekubilansid seisuga 1.01.2004.a. RPS ei reguleeri üleminekut IFRS-ile ja vahearuannete koostamist. IFRS-ile ülemineku reeglid (ka vahearuannete puhul) ning vahearuannete perioodid ja esitamise tähtajad tuleb kehtestada liikmesriigi pädeval organil.

Finantsjärelevalve subjekti finantsseisundit kõige objektiivsemalt kajastavate aruandlusskeemide kehtestamine ja tõhusa finantsjärelevalve teostamiseks vajalike arvestuspõhimõtete määratlemine nõuab IFRS-i ning EL-i direktiivide kontseptsiooni ning kavatsuste põhjalikku tundmist. See eeldab kompetentsete spetsialistide olemasolu ja kõrgetasemelist koolitust. Samas on arvestuspõhimõtete ja aruandlusskeemide kehtestamine vaid eeldus. Järelevalve on tõhus ainult juhul, kui kehtestatud nõudeid tegelikkuses korrektselt täidetakse. Kontrolli teostamiseks peab Finantsinspeksioonile olema tagatud piisav ressurss.

Edasises analüüsi osas jätame kõrvale eelpool toodud probleemid IFRS-i kohaldatavuse võimalusega ning õiguspärasusega ning piirdume vaid olemasoleva olukorra ja IFRS-i kohaldamisel tekkiva olukorra võrdlusele.

3 Krediidasutused ja investeerimisühingud

3.1 Krediidasutuste ja investeerimisühingute aruandlust reguleerivad õigusaktid

Krediidasutuste ja investeerimisühingute raamatupidamisaruandluse koostamist reguleerivate õigusaktide ring on suhteliselt lai. Kõige üldisemad nõuded sätestab

äriseadustik, põhinõuded RPS, täpsemad regulatsioonid on sätestatud eriseadustes (KAS ja VTS) ning määrustes (Eesti Panga presidendi ja rahandusministri määrused).

3.1.1 Krediidiasutuste aruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis

KAS-i § 92 lõike 2 kohaselt on krediidiasutus kohustatud avalikustama majandusaasta aruande hiljemalt kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu. Vastavalt sama paragrahvi lõikele 1 kehtestab avalikustamisele kuuluvate andmete miinimumnõuded, aruannete vormid, koostamise meetodika ja avalikustamise nõuded Eesti Pank. Nimetatud nõuded on kehtestatud Eesti Panga presidendi 19.10.1999.a määrusega nr 25 "Krediidiasutuste avalikud aruanded" (edaspidi krediidiasutuste avalike aruannete koostamise juhend).

Avalike aruannete koostamise juhendi punkti 5 kohaselt tuleb avalikus aruandes esitatud krediidiasutuse bilansi ja kasumiaruande koostamisel lähtuda vastavalt Eesti Panga presidendi 22.12.2000.a määrusest nr 12 "Krediidiasutuste aruandlus" ja 31.01.1997.a määrusest nr 2 "Krediidiasutuste aruandlus". Krediidiasutuse konsolideeritud aruandluse koostamisel tuleb lähtuda Eesti Panga presidendi 6.03.1998.a määrusest nr 9 (edaspidi M9/98) "Krediidiasutuste konsolideeritud aruandluse koostamine". Nimetatud määrustega on sätestatud teatud erisused või täpsustused nii aruannete esitusviisis (aruandeskeemid), esitamise sageduses kui ka arvestuspõhimõtetes. Sätestatud erisused tulenesid olulises osas EL-i direktiivist 86/635 "*The annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions*" seda eeskätt aruannete skeemide erinevuse ja avalikustatava lisainformatsiooni sisu osas.

Määrus M9/98 sätestab nõude järgida EV Raamatupidamise Toimkonna 6.11.1997. a istungi protokollilise otsusega nr 11-1 kinnitatud meetodilist juhendit "Krediidiasutuste konsolideeritud aruandluse koostamine" (ERS 10). EV Raamatupidamise Toimkond on oma 7.06.2000.a istungi protokollilise otsusega nr 9-10 asendatud ERS 10 ERS-iga 16 "Konsolideeritud aruandluse koostamine". EV Raamatupidamise Toimkonna 30.12.2002.a otsusega nr 17-2 on ERS 10 ja 16 kehtetuks tunnistatud.

Paraku on vananenud ka avalike aruannete koostamise juhend ja eespool mainitud määrused, millele on juhendis viidatud ning millest tuleks lähtuda avaliku aruande koosseisu kuuluvate raamatupidamisaruannete koostamisel. Need sisaldavad viiteid kehtetule RPS-ile ja EV Raamatupidamise Toimkonna standarditele, samuti tuleks nende kohaselt mitmetes valdkondades rakendada arvestuspõhimõtteid, mis ei ole aktsepteeritavad ei praegu kehtiva raamatupidamise seaduse kontekstis ega ka IFRS-i kontekstis. Konkreetseid vastuolusid käsitleme edaspidi.

3.1.2 Investeerimisühingute aruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis

Erinevalt krediidiasutustest puudub praegu eriregulatsioon investeerimisühingute avalike aastaaruannete koostamise kohta. Delegatsiooninormi selle kehtestamiseks annab VTS-i § 110 lõige 2, mille kohaselt kehtestab investeerimisühingutele avalike aruannete sisu ja koostamise meetodika rahandusminister. Käesolevaks ajaks ei ole vastavat normatiivakti kehtestatud.

Rahandusministri 28.03.2002.a. määrusega nr 50 "Investeerimisühingu aruandluse kord" on kehtestatud Finantsinspektsioonile esitatava aruandluse, sh bilansi ja kasumiaruande koostamise meetodika ja skeemid. Tuleb märkida, et praegu ei ole nimetatud määrus kehtiva RPS-iga kooskõlas. Määruse muutmine on lõppjärgus ning see peaks uues, praegusele Eesti heale raamatupidamistavale vastavas redaktsioonis jõustuma käesoleva aasta lõpus.

3.2 Arvestuspõhimõtted

Finantsinspektsiooni hinnangul on oluliseks eelduseks IFRS-i sujuvaks rakendamiseks kehtivate Eesti Panga presidendi ja rahandusministri määrustega nõutud ja IFRS-is sätestatud arvestuspõhimõtete kooskõla. Järgnevas analüüsis käsitleme eelkõige neid arvestuspõhimõtteid, mille puhul oleme tuvastanud vastuolusid kehtivate Eesti Panga presidendi ja rahandusministri määruste ja IFRS-i vahel. Arvestuspõhimõtteid, milles vastuolu puudub, ei käsitleta.

Meie analüüs tugineb peamiselt käesoleva peatüki punktis 3.1.1 viidatud Eesti Panga presidendi määrustele, Eesti Panga presidendi 27.06.2000.a. määrusele nr 9 “Krediidiasutuste laenude teenindamine ja ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmine” ja käesoleva peatüki punktis 3.1.2 viidatud rahandusministri määrusele ning järgmistele IFRS-i standarditele: IAS 7, IAS 16, IAS 27, IAS 28, IAS 30, IAS 32, IAS 39 ja IAS 40.

Edaspidi kasutatakse eelmises lõigus mainitud Eesti Panga presidendi ja rahandusministri määruste kohta terminit “kehtivad regulatsioonid”. Antud termin ei hõlma RPS-i ja Eesti head raamatupidamistava.

Analüüs hõlmab ka hetkel arutlusel olevaid IFRS-i standardite muudatusi, mis tõenäoliselt jõustuvad 2005. aasta alguses, s.o ajal, kui IFRS-i rakendamine on Eesti krediidiasutuste ja investeerimisühingute jaoks kohustuslik. Käesolevas analüüsis on standardite muudatustest tulenevad sätted tähistatud märgiga ED.

3.2.1 Nõuete ja kohustuste kajastamine

Nõuete kajastamisel kasutatavad arvestuspõhimõtted kehtivas regulatsioonis ja IFRS-is erinevad märkimisväärselt. Kui kehtiva regulatsiooni alusel kajastatakse nõuded ajaloolises soetusmaksumuses (maha arvatakse laekunud summad ja allahindlused), siis IFRS-is amortiseeritud soetusmaksumuses (IAS 39 punkt 69). Allahindluse nõuded on praegusel hetkel suhteliselt sarnased, mõlemal juhul on allahindluse summa määramise aluseks tulevikus tõenäoliselt laekuvate rahavoogude nüüdisväärtus. Erinev on vaid nüüdisväärtuse arvutamisel kasutatav intressimäär, kehtivate regulatsioonide järgi tuleb kasutada lepingulist ja IFRS-i järgi efektiivset intressimäära (IAS 39 punkt 111). Samas ei ole efektiivne intressimäär lepingulisest üldjuhul oluliselt erinev.

Üleminek amortiseeritud soetusmaksumuse meetodile saab toimuda juba kehtivate regulatsioonide vastavusse viimisel Eesti hea raamatupidamistavaga. Nimelt tuleb nõuded, sh väljaantud laenud RTJ 3 “Finantsinstrumendid” (edaspidi RTJ 3) punkti 14 kohaselt kajastada korrigeeritud soetusmaksumuses. Korrigeeritud soetusmaksumuse mõiste RTJ-is 3 langeb kokku amortiseeritud soetusmaksumuse mõistega IFRS-is.

Oleme arvamisel, et kirjeldatud muudatused ei avalda olulist kvantitatiivset mõju krediidiasutuste ja investeerimisühingute finantsaruandlusele. Põhjuseks on asjaolu, et laenude puhul võrdub algne soetusmaksus reeglina lunastustähtajal tagasimakstava põhisummaga, mistõttu tuleviku intressimaksete ümberhindamine ei avalda üldjuhul nõuete bilansilisele maksumusele olulist mõju. Samuti ei diskonteerita üldjuhul lühiajalisi nõudeid. Üleminekul IFRS-ile võib vähemolulisi erinevusi tekkida IFRS-i nõudest kaasata amortiseeritud soetusmaksumuse arvutusse laenude väljaandmisega seotud saadud tehingutasud ja prognoositavate rahavoogude võimalikud kõrvalekalded lepingus ettenähtud graafikust.

Allahindluse kajastamisel on oodata ka kvantitatiivset muutust ja seda just nimelt IFRS-is planeeritavatest muudatustest tuleneva kogumipõhise allahindluse nõude lisandumise tõttu. Ülemineku hetkel tähendab see kasumi vähendamist, kuid kokkuvõttes on tegu kulude tekkepõhise kajastamisega – kogumipõhise allahindlusega kajastatakse kogumis juba olemasolev, kuid individuaalselt veel identifitseerimata kahjum selle tekkimise perioodil.

Kohustuste hindamisel on põhimõtteline erinevus kohalike regulatsioonide ja IFRS-i vahel sama – kui praegu hinnatakse kohustusi üldjuhul ajaloolises soetusmaksumuses, siis IFRS nõuab nende kajastamist amortiseeritud soetusmaksumuses. Oleme seisukohal, et põhjustel, mida eespool nõuete puhul juba kirjeldasime, ei avalda arvestuspõhimõtete muutus olulist kvantitatiivset mõju.

3.2.2 Väärtpaberite kajastamine

Erinevused väärtpaberite kajastamisel algavad väärtpaberite erinevast liigitamisest. Kehtivate regulatsioonide kohaselt jaotatakse väärtpaberid planeeritava hoidmise aja järgi (lüh- ja pikaajalised finantsinvesteeringud), IFRS-i kohaselt soetamise eesmärgi järgi (kauplemise eesmärgil soetatud väärtpaberid, müügiotel väärtpaberid ja lunastustähtajani hoitavad väärtpaberid). Kuna väärtpaberite kajastamisel kasutatavad arvestuspõhimõtted tulenevad otseselt nende klassifitseerimisest, on ilmne, et IFRS-iga vastavuse saavutamiseks tuleb kehtestada teistsugune klassifikatsioon ja olemasolevaid arvestuspõhimõtteid revideerida.

IAS 39 sarnane finantsinstrumentide liigitus puudub ka kehtivas Eesti heas raamatupidamistavas. RTJ 3 punktides 14 kuni 16 toodud finantsvarade arvestuspõhimõtted on IAS 39 põhimõtetega üldjuhul kooskõlas. Samas IAS 39 arvestuspõhimõtted on otseselt seotud finantsinstrumentide liigitusega aga RTJ 3 selline lähenemine puudub.

Olulisemad vastuolud väärtpaberite kajastamisel on järgmised:

1. IFRS-i järgi kajastatakse kõik lunastustähtajani hoitavad finantsinstrumendid amortiseeritud soetusmaksumuse meetodil sõltumata nende tähtaja pikkusest (IAS 39 punkt 69). Kehtivate regulatsioonide järgi kajastatakse kuni üheaastase lunastustähtajaga instrumendid õiglates väärtuses, pikaajaliste finantsinvesteeringute puhul kasutatakse küll amortiseeritud soetusmaksumust, kuid efektiivse intressimääraga amortiseerimise kõrval (vastab IFRS-ile) on lubatud ka lineaarne amortiseerimine.
2. IFRS-i järgi kajastatakse kõik tuletisinstrumendid ehk derivatiivid õiglates väärtuses (IAS 39 punkt 69). Kehtivate regulatsioonide järgi kajastatakse bilansis tuletisinstrumentide turuväärtuse ja lepingulise väärtuse vahe. Erinevus tekib siis, kui tuletisinstrumendi turuväärtuse ja lepingulise väärtuse vahe ei lange kokku tema õiglase väärtusega.
3. IFRS-i kohaselt klassifitseeritakse kõik väärtpaberid, mis ei ole lunastustähtajani hoitavad investeeringud või kauplemisesmärgil hoitavad, müügiotel finantsvaradeks (IAS 39 punkt 10). Müügiotel finantsvarad hinnatakse õiglates väärtuses. Kehtivates regulatsioonides selline finantsvarade liik puudub.
4. IFRS-i järgi kajastatakse muutused finantsinstrumentide õiglates väärtuses reeglina aruandeperioodi kasumis. Erandiks on müügiotel finantsvara õiglase väärtuse muutus, mida alternatiivse võimalusena võib kajastada omakapitali vastavas reservis (IAS 39 punkt 103). Kehtivates regulatsioonides kajastatakse kõik väärtpaberitega seotud muutused aruandeperioodi kasumiaruandes.

Vastavalt IFRS-ile võib investeeringuid tütar- ja sidusettevõtjatesse individuaalsetes aruannetes kajastada soetusmaksumuse meetodil (arvestades väärtuse langust), laiendatud kapitaliosaluse meetodil ja õiglase väärtuse meetodil (IAS 27 punktid 29 ja 30, IAS 28 punktid 12 ja 14). Krediidiasutuste avalike aruannete koostamise juhendi ja investeerimisühingute bilansi koostamise juhendi kohaselt kajastatakse investeeringuid tütar- ja sidusettevõtjatesse laiendatud kapitaliosaluse meetodil. IFRS ED-i kohaselt ei rakendata laiendatud kapitaliosaluse meetodit tütar- ja sidusettevõtjatesse tehtud investeeringute kajastamisel individuaalses aruandluses, kui need on täielikult konsolideeritud või kajastatud kapitali osaluse meetodil konsolideeritud aruandluses.

Erinevate meetodite kasutamine tütar- ja sidusettevõtjatesse tehtud investeeringute kajastamisel avaldab mõju omakapitali suurusele ja läbi selle usaldatavusnormatiivide võrreldavusele. Käesoleva osa punktis 4 toodud alternatiiv müügiotel finantsvarade õiglase väärtuse muutuse kajastamisel omakapitali suurust ei mõjuta, kuid erinevused tekkivad omavahendite struktuuris. Asjassepuutuvaid omakapitali kirjeid käsitletakse erinevate tasemete omavahenditena ja nende omavahenditesse kaasamise kriteeriumid on erinevad.

Järelevalve eesmärgil oleks otstarbekas kehtestada kõikidele krediidiasutustele ja investeerimisühingutele müügiotel finantsvarade kajastamisel üks arvestusmeetod. Tütar- ja sidusettevõtete kajastamisel tekkivate erisuste tõttu võib osutuda vajalikuks usaldatavusnormatiivide arvutamise meetoodika muutmine.

3.2.3 Riskimaandamisarvestuse erireeglid

Kehtivad regulatsioonid riskimaandamisarvestuseks (ingl *hedge accounting*) erireegleid ei kehtesta, riskimaandamiseks kasutatavate finantsinstrumentide raamatupidamisarvestuse kirjeldamise kohustust mainitakse vaid põgusalt avalikustamise nõuetes.

Riskimaandamisarvestuse erireeglid võimaldavad vältida olukorda, kus maandatava ja sellega seotud riskimaandamisinstrumendi kajastamisel kasutatavate erinevate arvestusmeetodite tõttu kajastuvad nendega seotud kasumid/kahjumid erinevatel perioodidel ning tekib volatiilsus kasumiaruandes. Erinevalt kehtivatest regulatsioonidest lubab IFRS riskimaandamisarvestuse erireegleid rakendada, kuid seda rangelt reguleeritud tingimustel. Peamine erinevus väljakujunenud praktikast on see, et kõik riskimaandamise eesmärgil hoitavad tuletisinstrumendid tuleb kajastada õiglasel väärtusel, sõltumata sellest, kuidas kajastatakse instrument, millega seotud riski maandamiseks on need soetatud.

Riskimaandamisarvestuse erireeglite kasutamine ei ole kohustuslik, st maandatavat instrumenti ja sellega seotud riskimaandamisinstrumenti võib kajastada eraldi ja üksteisest sõltumatult, seega on sisuliselt tegemist ühega IFRS-is lubatud alternatiividest, mille kasutamise tulemusena kajastatakse teatud finantsinstrumentide väärtuse muutus mitte aruandeperioodi kasumis vaid omakapitali reservis. Nagu eespool märgitud, käsitletakse kasumit ja omakapitali reserve omavahendite arvutamisel erinevalt ning selle tagajärg võib olla omavahendite ja usaldatavusnormatiivide võrreldavuse vähenemine.

Järelevalve seisukohalt on oluline, et järelevalve subjekti riskide maandamise strateegia on efektiivne ning tagab tegevuse jätkuvuse. Riskide maandamiseks kasutatavad instrumendid ja juhatuse hinnang nende efektiivsusele peavad olema avalikustatud.

3.2.4 Eelisaktsiate kajastamine

Kehtivad regulatsioonid ei käsitle eraldi liht- ja eelisaktsiate kajastamist. Olenemata aktsia liigist kajastatakse kõik emiteeritud aktsiad nimiväärtuses omakapitali vastaval kirjel.

IAS 32 punkti 18 kohaselt tuleb finantsinstrumentide klassifitseerimisel finantskohustuseks või omakapitali instrumendiks lähtuda tehingu majanduslikust sisust, mitte juriidilisest vormist. Eelisaktsiad klassifitseeritakse kohustuseks juhul, kui emiteerijal on kohustus need kindlaksmääratud ajavahemikul kindlaksmääratud summa eest tagasi osta. Samuti klassifitseeritakse eelisaktsiad kohustuseks juhul, kui otsene tagasiosutukohustus puudub, kuid teatud lepingutingimused seda kaudselt nõuavad (IAS 32 punkt 22).

Siinkohal on oluline märkida mõningat erinevust kehtiva Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS-i vahel. Nimelt tuleb RTJ 3 punkti 58 kohaselt kohustusena kajastada mistahes finantsinstrumenti, mille emiteerijal lasub lepinguline kohustus maksta instrumendi valdajale kokkulepitud ulatuses raha või muid finantsvarasid. Seega tuleb Eesti hea raamatupidamistava kohaselt kajastada kohustusena kõik fikseeritud dividendiga eelisaktsiad, sõltumata täpsustavatest asjaoludest.

3.2.5 Tehingute kajastamine tehingu- või väärtuspäeval

Kehtivad regulatsioonid ei kehtesta konkreetseid reegleid selle kohta, millisel ajahetkel tuleb üht või teist tehingut kajastada. Pigem tuleb siin lähtuda üldisest tekkepõhise arvestuse definitsioonist.

IFRS (IAS 39 punktid 30-34) lubab finantsvarade tavapärase iseloomuga (ingl *regular way*) ostu- ja müügitehingute puhul valida, kas kajastada need tehingupäeval (päeval, kui võetakse kohustus antud finantsvara ostuks või müügiks) või väärtuspäeval (päeval, kui saadakse või loovutatakse omandiõigus antud finantsvara üle). Tavapärase iseloomuga tehinguteks loetakse neid tehinguid, mis toimuvad kõnealusel turul väljakujunenud (näiteks üldiste regulatsioonide või raamlepingutega) ajaperioodi jooksul. Iga finantsvarade grupi puhul valitud meetodit tuleb selle finantsvarade grupi tehingute kohta rakendada järjepidevalt.

Väärtuspäeva meetodi kasutamisel tuleb juhul, kui bilansipäev jääb tehingupäeva ja väärtuspäeva vahele, kajastada soetatava vara õiglase väärtuse muutus kasumiaruandes. Nimetatud asjaolu elimineerib valitud meetodi mõju kasumiaruandele. Küll aga avaldub selle mõju bilansimahus, st tehingupäeval kajastamisel võetakse vara bilanssi ja eemaldatakse bilansist varem (lepingu sõlmimisel), väärtuspäeva meetodi puhul aga hiljem (omandiõiguse üleminekul). Seega võib erinevate meetodite kasutamise tõttu väheneda aruandluse läbipaistvus ning võrreldavus.

Antud valdkonnas eksisteerib vastuolu ka praeguse Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS-i vahel. Nimelt laiendab RTJ 3 punkt 11 tehingu- või väärtuspäeval kajastamise põhimõtte kõikidele finantsinstrumentide (sh ka finantskohustuste) ostudele ja müükidele, piiramata selle kasutusala tavapärase iseloomuga tehingutega.

Järelevalve seisukohast aruandluse võrreldavuse tagamiseks oleks otstarbekas kehtestada kõikidele krediitiasutustele ja investeerimisühingutele ühtsed arvestuspõhimõtted tavapärase iseloomuga tehingute kajastamiseks.

3.2.6 Muud arvestuspõhimõtted

Lisaks eeltoodule toome siinkohal ära veel mõningad erinevused kehtivate regulatsioonide ja IFRS-i vahel. Tegemist ei ole küll krediidasutuste ja investeerimisühingute individuaalsete aruannete jaoks määrava tähtsusega valdkondadega, kuid teatud tingimustel võib nende mõju omakapitalile olla oluline.

Nimelt lubab IFRS alternatiivsete arvestuspõhimõtete kasutamist edasimüügi eesmärgil või täielikult välja renditud kinnisvara kajastamisel. Kinnisvarainvesteeringuid võib bilansis kajastada nii õiglasel väärtusel kui ka soetusmaksumuses (millest on maha arvatud akumulieeritud amortisatsioon ja väärtuse langus) (IAS 40 punkt 24). Õiglase väärtuse muutus kajastatakse aruandeperioodi kasumis.

Samuti lubab IFRS alternatiivina kajastada õiglasel väärtusel materiaalsel põhivara (IAS 16 punkt 29). Erinevalt kinnisvarainvesteeringute õiglase väärtuse muutusest kajastatakse ümberhindluse summa sel juhul ümberhindluse reservis. Ümberhindluse reservi vähendatakse edaspidi kas vastavalt ümberhindlusega lisandunud amortisatsiooni summale või ümber hinnatud põhivara bilansist eemaldamisel.

Eesti hea raamatupidamistava raames on RTL 6 “Kinnisvarainvesteeringud” käsitlus analoogiline IFRS-i käsitlusega, kuid RTJ 5 “Materiaalne ja immateriaalne põhivara” ümberhindluse käsitlus erineb IFRS-is toodust.

Mõlemad kirjeldatud erisused omavad olulist mõju järelevalve seisukohast, kuna avaldavad otsest mõju ettevõtjate omakapitalile. Omakapitali seoseid omavahendite ja usaldatavusnormatiividega ning nende võrreldavusega kirjeldasime eespool.

3.3 Aruandeskeemid

Kehtivad regulatsioonid sätestavad krediidasutustele konkreetsed vormid avalikus aruandes esitatava bilansi ja kasumiaruande koostamiseks. Lisaks sellele on kehtestatud vormid andmete esitamiseks bilansiväliste tehingute, klientide võlakohustuste ning tähtjaks tasumata nõuete ja laenude kohta. Omakapitali aruande ja rahavoogude aruande koostamiseks ei ole aruandevorme kehtestatud.

Investeerimisühingute puhul on olukord teine, kuna avalike aruannete koostamise regulatsioon puudub, puuduvad ka avalike aruannete jaoks kohustuslikud aruandeskeemid.

IFRS-i koosseisus käsitleb pankade ja teiste sarnaste finantsasutuste (hõlmab ka investeerimisühinguid) avalikustamise nõudeid IAS 30. Jälgides IFRS-i üldist filosoofiat, kehtestada finantsaruandluse koostamise üldised põhimõtted ja vältida detailseid regulatsioone, määratleb ka IAS 30 vaid avalikustamisele kuuluva informatsiooni ulatuse ja sisu, kehtestamata konkreetseid skeeme.

IAS 30 kehtestab miinimumnõuded kasumiaruande- ja bilansikirjetele, IAS 7 annab näidise finantsasutuste rahavoogude aruande kohta.

Eelmistes lõigetes toodud nõuete osas on olulisem erinevus see, et IAS 30 toob varade hulgas eraldi välja kauplemise eesmärgil hoitavad väärtpaberid, kehtivate regulatsioonide kohaselt kajastatakse kõik väärtpaberid (v.a fikseeritud tulumääraga väärtpaberid ning kapitaliosaluse meetodil kajastatud investeeringud) ühel bilansikirjel. Arvestades IFRS-i erinevaid arvestuspõhimõtteid finantsinstrumentide hindamisel, muutub küsitavaks ka IAS 1 punktis 17 toodud soovitus, mille kohaselt erinevatel arvestuspõhimõtetel kajastatud

varad ja kohustused tuleks kajastada eraldi bilansikirjetel, täitmine olemasolevate skeemide puhul.

IAS 30 on praeguseks vananenud ja vastuolus teiste standarditega ning IASB-il on plaanis see tühistada. Krediidiasutuste avalike aruannete koostamise juhend põhineb raamatupidamisaruannete skeemide osas EL-i direktiivi 86/635 nõuetel. Käesoleva aasta juunis vastu võetud EL-i direktiivi 2003/51 kohaselt, mis muutis ka mainitud direktiivi, on liikmesriikidel õigus direktiivis esitatud aruannete skeeme muuta nii, et need ühilduksid IFRS-i nõuetega tingimusel, et aruannetes esitatud informatsiooni hulk ei vähene.

Ühtsete raamskeemide olemasolu aitab kaasa aruandluse läbipaistvuse ja arusaadavuse suurendamisele ja lihtsustab järelevalve tööd.

4 Kindlustusandjad

4.1 Kindlustusandjate raamatupidamisaruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis

KTS-i § 47 kohaselt korraldatakse kindlustusandja raamatupidamisarvestust ja -aruandlust lähtudes RPS-ist, KTS-ist, muudest õigusaktidest ja kindlustusandja põhikirjast.

Vastavalt KTS-i § 48 lõikele 2 kehtestab kindlustusandjate aruandluse sisu, vormi ja koostamise alused ning esitamistähtajad rahandusminister. Nimetatud KTS-i säte on osaliselt olnud tingitud ka kuni 2003. a jaanuarini kehtinud RPS-ist, mille § 2 lõike 3 kohaselt krediidiasutus, kindlustusandja, investeerimisühing ja fondivalitseja korraldavad oma raamatupidamisarvestust ja -aruandlust, lähtudes käesoleva seaduse paragrahvidest 1-35 (välja arvatud § 20 lõiked 1 ja 2), nende tegevust reguleerivatest seadustest ja teistest õigusaktidest.

RPS-i § 20 lõike 3 kohaselt tegevusaladel, kus see on põhjendatud ettevõtluse iseloomu tõttu, võib raamatupidamiskohustuslane kasutada seaduse lisades toodust erinevaid bilansi- ja kasumiaruande skeeme rahandusministri poolt määratud alustel ja korras.

Samalaadne erisus aruandeskeemi valikul on sätestatud ka uues, alates 1.01.2003.a kehtivas RPS-i §18 lõikes 4.

Rahandusministri 9.08.2000.a määrusega nr 75 "Kindlustusandjate raamatupidamise aastaaruande, vahearuannete ja konsolideeritud raamatupidamisaruannete koostamise ning esitamise kord" on kehtestatud kord, mis sätestab teatud erisused või täpsustused nii aruannete esitusviisis (aruandeskeemid), esitamise sageduses, avalikustatava informatsiooni ulatuses kui ka erinevate raamatupidamiskirjete arvestuspõhimõtetes.

Seejuures on nimetatud korras sätestatud erisused tulenenud olulises osas EL-i direktiivist 91/674 *on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings* (edaspidi EL-i direktiiv 91/674), seda eeskätt aruannete skeemide erinevuse ja avalikustatava lisainformatsiooni sisu osas.

Ülalmainitud rahandusministri määrusega on kehtestatud kindlustusandjatele ka vahearuannete ja konsolideeritud raamatupidamisaruannete koostamise, Finantsinspektsioonile esitamise ning avalikustamise kohustus. Kindlustusandjad lähtuvad vahe- ja konsolideeritud raamatupidamisaruannete koostamisel lisaks eespool nimetatud korrale ka EV RTJ-ist.

4.2 Arvestuspõhimõtted

Arvestuspõhimõtete osas võib seniseid erisusi ja täpsustusi jagada tinglikult kaheks: need, mis käsitlevad kindlustusele spetsiifilisi kirjeid ja mida ei ole üldistes normides (RPS ja EV RTJ) käsitletud ning need, mis peamiselt konservatiivsetel kaalutlustel on sätestanud teatud erisused üldistest regulatsiooninormidest.

Kuni rahandusministri 9.08.2000.a määruse nr 75 muutmiseni 28.03.2003.a määrusega nr 55, tulenevalt uue RPS-i jõustumisest, reguleeriti hindamispõhimõtteid ja raamatupidamises kajastamist konservatiivsemalt peamiselt nõuete ja teatud investeeringute osas.

Nõuded ja tagamata laenud hinnati ebatõenäoliselt laekuvateks, kui nende maksetähtajast oli möödunud rohkem kui 60 päeva. Investeeringute kajastamisel lähtuti sellest, kumb on madalam, kas soetusmaksumus või neto realiseerimismaksumus, õiglasest väärtuses või lühiajaliseks hoidmiseks soetatud väärtpaberitest kajastada vaid IOSCO liikmesriigi börsil noteeritud aktsiad ja OECD liikmesriigi börsil noteeritud võlakirju. Lisaks eelpool nimetatule kajastati õiglasest väärtuses ka investeerimisriskiga elukindlustuslepingute kattevarade hulka kuuluvaid Tallinna Väärtpaberi Börsil noteeritud aktsiaid. Regressisummad kajastati kassapõhiselt.

Nimetatud erisused on pärast rahandusministri 28.03.2003.a määrusega nr 55 sisseviidud muudatusi tühistatud. Nimetatud määrusega asendati ülalkirjeldatud arvestuspõhimõtete selgitused viidetega RTJ-ile. Arvestades asjaolu, et RTJ põhineb IFRS-il, võib väita, et ka kindlustusandjate poolt rakendatavad arvestuspõhimõtted vastavad olulises osas IFRS-ile.

Rahandusministri 28.03.2003.a määrusega nr 55 kehtestatud muudatusi arvestuspõhimõtetes on seisuga 30.06.2003.a vahearuannete koostamisel rakendanud 9 kindlustusandjat, sh 2 kindlustusandjat on neid rakendanud ka 2002.a raamatupidamise aastaaruande koostamisel. Arvestuspõhimõtete muutused olid põhiosas seotud finantsvarade kajastamisega õiglasest väärtuses.

Rakendatud arvestuspõhimõtete muudatused on tingituna nende varasemast suuremast konservatiivsusest kindlustusandjate omakapitali teatud määral suurendanud. Lähtudes seisust 31.12.2002.a on nimetatud mõju kindlustusandjate lõikes olnud erineva suurusega, madalaim omakapitali suurenemine oli 1,5%, kõrgeim 8,8%. Keskmiselt suurenes omakapital arvestusmeetodite mõjust tingituna 4,8%.

4.3 IFRS-i areng ja selle mõju kindlustusandjate aruandlusele

Arvestuspõhimõtetes on kindlustusele spetsiifiliste kirjete (kindlustustehnilised eraldised, sh tasanduseraldis, sõlmimisväljaminekud jms) osas erinevate riikide praktika olnud erinev. Teatud määral on nimetatud kirjete osas peamiselt esitusviisi, vähemal määral arvestuspõhimõtteid, reguleerinud EL-i direktiiv 91/674. Nimetatud valdkonna osas on aga regulatsioon IFRS-is seniajani puudunud.

2001.a juulis avaldas IASB kommenteerimiseks esimese kindlustust käsitleva standardi eelnõu ED 5 "*Insurance Contracts*" (edaspidi ED 5).

Tingituna reguleeritava valdkonna mahukusest on IASB otsustanud kindlustuse standardite rakendamise jaotada kahte etappi, nn PHASE I (ehk ED 5) ja PHASE II.

ED 5 rakendub 1.01.2005.a (v.a tehniliste eraldiste ja kattevarade õiglase väärtuse avaldamine aruande lisades – jõustub 31.12.2006.a) ning selle raames viiakse läbi piiratud muudatused senisesse raamatupidamispraktikasse kindlustuslepingutest tulenevate kohustuste ja varade osas.

Edasi käsitleme ED 5 muudatusi ning nende mõju kindlustusandjate aruandlusele.

RPS-i § 17 lõikes 2 ehk IFRS-i rakendamisel kindlustusandjate suhtes võib eristada kahte valdkonda:

- 1) arvestuspõhimõtted;
- 2) avalikustatava informatsiooni ulatus ja sisu.

ED 5 kehtestatavad peamised nõuded täpsustavad arvestuspõhimõtteid ja sätestavad mitmed avalikustamise nõuded. Järgnevalt toome neist olulisemad koos selgitustega rakendatavuse kohta Eesti kindlustusandjate poolt.

ED 5 lubab muuta olemasolevat raamatupidamisarvestust vaid juhul, kui see tagab aruannete suurema usaldusväärsuse ja ülevaatlikkuse. Samuti lubab, kuid ei nõua ED 5 arvestuspõhimõtete muutmisel ümber klassifitseerida finantsvarade gruppe kajastades neid õiglasel väärtuses, näidates tekkinud erinevusi kasumiaruandes tulu või kuluna.

Sõltumata eelpooltoodust nõuab ED 5:

1. Katastroofi- ja tasanduseraldise kaotamist tehnilistest eraldistest. Eesti praktikas pole kindlustusandjad katastroofieraldist moodustanud, tasanduseraldis on varasematel aastatel olnud kasutusel vaid liikluskindlustuses ning tulenevalt EL-i direktiivist 91/674 ja 92/49 (Art. 18) on selle moodustamise võimalus käesoleval ajal ette nähtud krediidikindlustuses. Praktikas pole krediidikindlustuses tasanduseraldist moodustatud;
2. Kindlustuslepingutest tuleneva võimaliku kahjumi testi läbiviimist nendega seotud rahavoogude baasil;
3. Kindlustuslepingutest tulenevate kohustuste kajastamist kuni nende täieliku lõppemiseni ja ilma edasikindlustusandja osa võrra vähendamata. Eestis tuleneb nimetatud nõuetest esimese täitmise kohustus ka KTS-i § 39 lõikest 2. Täidetud on ka teine nõue, kuivõrd kasutuselolevas bilansiskeemis näidatakse tehniliste eraldiste kogusumma ja edasikindlustuse osa selles.

Lisaks:

1. Lubatakse kindlustusandjal arvestada varjatud tuletisinstrumente eraldiseisvana õiglasel väärtuses eeldusel, et need vastavad kindlustuslepingu ED 5 järgsele definitsioonile;
2. Lubatakse arvestada ülevõetud kindlustuslepingute kohustuste erinevust nende õiglasest väärtusest eraldiseisva immateriaalse varana (eeldusel, et kindlustuslepingute portfelli kattevarad on kajastatud õiglasel väärtuses);
3. Piiratakse moonutusi sisseostetud edasikindlustuse kajastamisel (üheks selliseks moonutuseks on näiteks finantsedasikindlustus). Eesti praktikas ED 5 § 18 kirjeldatud moonutustega edasikindlustuslepinguid ei ole esinenud, muu hulgas piirab selliste lepingute sõlmimist KTS-i § 44 lõige 3;
4. Täpsustatakse kasumiosalusega lepingute jaotamata lisakasumi arvestamise valikuid (sätestab, et see peab kuuluma kas omakapitali või kohustuste koosseisu). Eestis nimetatud põhimõttega otsest vastuolu ei teki, kuivõrd ED 5 ei sätesta kriteeriume, mis määratleks jaotamata lisakasumi kuuluvust omakapitali koosseisu. Eestis on kindlustusvõtjatele jaotatud lisakasum näidatud kohustusena.

Aruannete lisades nõuab ED 5:

1. Kindlustuslepingutest tulenevate summade (tehniliste eraldiste) selgitusi;
2. Kindlustuslepingutest tulenevate rahavoogude hinnangulise mahu, kestuse ja tõenäosuse avaldamist ning eelduste ja meetodite kirjeldust, millel need hinnangud põhinevad;
3. Kindlustustehniliste eraldiste ja nende kattevarade õiglase väärtuse avaldamist.

ED 5 esitatud nõudeid ei tohi rakendada kui selle tulemuseks on:

1. Tehniliste eraldiste arvestus diskonteerimata baasil, või nende muul viisil ülehindamine;
2. Tulevaste (riskivaba diskonteerimismäära ületavate) investeringukasumite arvestamine tehnilistes eraldistes;
3. Selliste arvestusmeetodite kasutus, mille kohaselt investeringute haldamise tasu ületab selle õiglast väärtust lähtudes ekvivalentsest teenuse hinnast turul;
4. Erinevate arvestuspõhimõtete rakendamine tütarettevõtjate vahel.

Arvestades olemasolevaid kindlustustooteid Eesti turul võib eeldada, et ED 5 PHASE I sätestatud nõuete rakendamisel arvestuspõhimõtete osas Eesti kindlustusandjate poolt ei ole ette näha olulisi takistusi.

Seoses ülalkirjeldatud muutusi sisaldava IFRS-i planeeritava väljaandmisega IASB-i poolt 2004.a I kvartalis, on selle järgselt vaja vastavalt muuta ka kindlustusandjate raamatupidamise arvestust ja aruandlust reguleerivaid õigus- ja normatiivakte.

Vastavalt esialgsetele seisukohtadele näeb IFRS-i kindlustust käsitlevate standardite II etapp ette kõikide varade ja kohustuste hindamist otsesel meetodil (ingl *asset-liability approach*) õiglases väärtuses ja rahavoogude nihutamisest tingitud hindamise mõjude elimineerimist.

Nimetatud etapp juurutatakse IASB-i praeguste plaanide kohaselt (september 2003) ajavahemikuks 2007.a kuni 2010.a, mistõttu selle mõju ulatust Eesti kindlustusandjatele ei ole käesoleval ajal võimalik täpsemalt hinnata.

5 Äriühingud, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitega kaubeldakse reguleeritud turul

5.1 Raamatupidamisaruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis

Äriühingud, kelle poolt emiteeritud väärtpaberid on võetud kauplemiseks reguleeritud turul (edaspidi emitendid), peavad oma raamatupidamisaruannete koostamisel lähtuma eelkõige äriseadustikust ja RPS-ist ning AS Tallinna Börs (edaspidi Börs) reglemendist. Kuni 31.12.2002.a kehtinud RPS-i kohaselt olid emitendid kohustatud lähtuma Eesti heast raamatupidamistavast. 1.01.2003.a jõustunud RPS-i kohaselt võivad emitendid valida kahe raamatupidamistava, s.o Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS-i vahel.

Börsi reglemendi kohaselt on emitendid alates 1998.a. olnud kohustatud avalikustama IAS-i alusel koostatud individuaalseid või konsolideeritud aruandeid, tingimusega, et juhul, kui IAS võimaldab kahte alternatiivset käsitlust ja EV hea raamatupidamistava ainult ühte nendest, lähtutakse Eesti heas raamatupidamistavas toodust.

Seega nõudis Börsi reglement IAS-i rakendamist juba varem kui see sai võimalikuks RPS-i kohaselt. See võis tähendada topeltaruandluse koostamist emitentidele juhul, kui IAS-i ja Eesti hea raamatupidamistava nõuded ei ühildunud.

Avalike huvide kaitsmise vajadusest lähtuvalt oleme kaardistanud emitentide poolt 2002.a kasutatud arvestuspõhimõtteid, teostanud kontrolli aruandluse IFRS-ile vastavuse osas ja hinnanud Eesti regulatsioonide piisavust EL-i õigusruumis. Analüüs tugineb emitentide avalikustatud raamatupidamise aruannete analüüsil *off-site* meetodil, samuti EL-i, CESR-i ja FEE raportitel ja ettepanekutel, IFRS-il (standarditel ja tõlgendustel) ning IASB-i seisukohtadel ja arengusuundadel.

5.2 Emitentide aruandlus

Börsi reglemendi erinevate redaktsioonide tagajärjel on mõned emitendid teatud ajavahemikul valinud ühe järgnevatest lähenemistest:

1. Koostanud kaks aastaaruannet – ühe IAS-i alusel ja teise Eesti hea raamatupidamistava alusel ning teinud mõlemad aruanded kättesaadavaks Börsi veebilehel;
2. Oma aruannetes deklareerinud, et need vastavad nii IFRS-i kui Eesti hea raamatupidamistava nõuetele;
3. Lähtunud Eesti heast raamatupidamistavast.

Keskseks küsimuseks on: kas on võimalik koostada aruannet vastavalt IFRS-i ja Eesti hea raamatupidamistava nõuetele, s.o ühildada tavasid nagu mõned emitendid on deklareerinud.

Ühildamisel on kaks komponenti: arvestuspõhimõtted ja avalikustamise nõuded.

Kui IFRS ja Eesti hea raamatupidamistava on täpselt ühilduvad ja nõuavad samu arvestuspõhimõtteid ning emitent lähtub nii IFRS-is kui ka Eesti heas raamatupidamistavas toodud avalikustamise nõuetest – on vastus jah. IFRS-i praegune kiire areng seab ühildamise kahtluse alla.

Oleme analüüsinud hetkeseisu selleks, et hinnata kui erinevalt teatud nõudeid interpreteeritakse. Emitentide arusaama hea raamatupidamistava või IFRS-i kavatsustest on arvesse võetud.

Börsi veebilehel kättesaadavatest 2002.a aastaaruannete juhatuse deklaratsioonis toodud arvestuspõhimõtted olid järgmised.

Emitent	Audiitor	Soolo (S), grupp (G) või koos (SG)	Hea tava	Hea tava ja IAS	IAS-IFRS
Baltika	PricewaterhouseCoopers				X
Eesti Post	PricewaterhouseCoopers		X		
Eesti Telekom	Deloitte & Touche				X
Estiko	PricewaterhouseCoopers	SG	X		
Hansapank	Deloitte & Touche				X
Harju Elekter	KPMG Estonia		X		
Kalev	PricewaterhouseCoopers				X
Klementi	KPMG Estonia				X
Merko Ehitus	Audit EA OÜ			X	

Norma	PricewaterhouseCoopers				X
Rakvere Lihakombinaat	PricewaterhouseCoopers				X
Saku Õlletehas	KPMG Estonia		X		
Tallinna Farmaatsiatehas	Deloitte & Touche			X	
Tallinna Kaubamaja	PricewaterhouseCoopers				X
Tallinna Sadam	Deloitte & Touche			X	
Viisnurk	KPMG Estonia				X

5.3 Analüüsi tulemused

Kapitaliturgude efektiivne toimimine eeldab, et avalike ja järelevalvatavate äriühingute aruandlus on läbipaistev ja võrreldav.

Mitmed emitendid on rakendanud nii IFRS-i kui Eesti head raamatupidamistava valikuliselt, lähtuvalt erinevate redaktsioonide nõuetest ning emitentide ja audiitorite erinevatest interpretatsioonidest börsi reglemendi kohaldamisel EV õigusruumis.

See võib võimaldada raamatupidamislikku arbitraaži, s.o arvestusmeetodite sellise valiku rakendamist, mille tulemusena ettevõtja finantsseisu ja tulemust näidatakse paremas valguses kui on tegelik seis.

Järgnevalt toome näiteid erinevatest arusaamadest IFRS-i arvestuspõhimõtete või avalikustamise nõuete tõlgendamisel emitentide 2002.a. majandusaasta aruannetes:

1. Viis emitenti ei ole avalikustanud segmendiaruandlust, vaatamata sellele, et seda nõuab Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS. Segmendiaruandlus baseerub juhtimisarvestusel. Mõned ettevõtjad on väitnud, et neil on ainult üks segment, kuid samas on lisades avalikustanud erinevate ärisegmentide ja geograafiliste segmentide käibed.
2. Kolm emitenti ei ole avalikustanud tehinguid seotud osapooltega. Ka sel juhul kui selliseid tehinguid puuduvad, tuleb see fakt avalikustada.
3. Mitmel emitendil puuduvad kinnisvarainvesteeringud nii Eesti hea raamatupidamistava kui IFRS-i mõistes. Samas ei ole üks emitent, kellel on kinnisvarainvesteeringud, kajastanud neid õiglaselt väärtuses vaatamata sellele, et kinnisvarainvesteeringu jääkmaksumus on kinnisvaraekspertide poolt hinnatud. Kuigi IAS 40 seda otseselt ei nõua, on IFRS-i kavatsus kinnisvara investeeringute kajastamine õiglaselt väärtuses ning õiglase väärtuse muutuste kajastamine kasumiaruandes.
4. Mitmed emitendid, kes on deklareerinud IFRS-i kasutamist ei ole avalikustanud oma riskijuhtimisstrateegiat ja riske. Samas on vastava informatsiooni avalikustanud mitmed Eesti hea raamatupidamistava kasutajad vaatamata sellele, et Eesti hea raamatupidamistava seda ei nõua.
5. Mitmed emitendid, kes on deklareerinud IFRS-i kasutamist on kasutatud arvestuspõhimõtete kirjelduses esitanud IFRS-ile mittevastavaid arvestuspõhimõtete kirjeldusi.

Märkimist väärib fakt, et mitu tootmisettevõtjatest emitenti rakendavad kasumiaruande skeemi 1, st esitavad oma kulud kululiikide lõikes. Rahvusvaheliste tavade kohaselt ja juhtimisarvestuse seisukohalt on tootmisettevõtjatele omasem funktsionaalne kulude liigendus, mida väljendab skeem 2. Tegevusalale mittevastav skeemi valik ning

segmendiaruandluse puudumine võivad viidata sellele, et ettevõtjates esineb puudusi juhtimisarvestuses ja kuluarvestuses.

5.4 Üleminek IFRS-ile ja emitentide järelevalve

EL-i määruse 1606/2002 kohaselt on liikmesriikide aktsia- ja võlakirjaemitendid kohustatud alates 2005.a. oma raamatupidamise aruanded koostama EL IAS kogumi nõuetest lähtuvalt. Kuna aastaaruanne sisaldab eelneva majandusaasta arvnäitajaid, on liikmesriikide emitendid kohustatud koostama ülemineku algbilansi seisuga 1.01.2004.a.

RPS nõuab IFRS-i rakendamist alates 1.01.2005.a. Üldjuhul on emitentide majandusaastaks kalendriaasta. Raamatupidamise aastaaruandes esitatakse eelneva majandusaasta näitajad. Võrreldavuse printsiibist lähtuvalt tuleb arvestuspõhimõtete muutmisel eelneva perioodi arvnäitajaid korrigeerida ja vastavusse viia uute arvestuspõhimõtetega ja käsitlustega.

Suur osa emitentidest koostavad IFRS-il põhinevaid aruandeid juba praegu. Need emitendid, kes ei ole IFRS-i varasematel perioodidel rakendanud, peavad lähtuma 1.01.2004.a seisuga koostatud üleminekubilansi koostamisel eelkõige IFRS 1 (IFRS 1 – *First-time Adoption of IFRS*). IFRS 1 käsitlemata üleminekuiga seotud tehniliste valdkondade täpsustamiseks on CESR-il kavas käesoleva aasta lõpuks välja anda soovituslik juhend, mis käsitleks 2005. aasta jooksul esitatavate finantsaruannete (vahearuannete) koostamist, 2005. aasta majandusaasta aruandes eelmiste perioodide kohta esitatava informatsiooni võrreldavuse tagamist ning üleminekuiga seotud teemade kohta avalikustamisele kuuluvat informatsiooni üleminekueelsete perioodide finantsaruannetes

EL-i väärtpaberiturgude emitentide finantsaruandluse läbipaistvuse ja usaldusväärsuse suurendamise eesmärgil andis CESR käesoleva aasta märtsis välja finantsaruandluse standardi nr 1 (ingl *Standard No 1 on Financial Information. Enforcement of Standards on Financial Information in Europe*), mille kohaselt peavad kõik liikmesriigid tagama EL IAS-i kogumi rakendamise ja avalikustatava finantsinformatsiooni vastavuse selle nõuetele. Standardi kohaselt hõlmab EL IAS-i kogumi rakendamise tagamine eelkõige avalikustatud finantsinformatsiooni monitooringut ning asjakohaste meetmete rakendamist ilmnunud mittevastavuste korral. Ilmunud on ka CESR-i finantsaruandluse standardi nr 2 projekt (Ingl *Draft Standard No 2 on Financial Information. Coordination of Enforcement Activities*), mis käsitleb EL IAS-i kogumi rakendamisega seotud otsuste kooskõlastamist ja koordineerimist liikmeriikide pädevate organite vahel.

CESR-i juhistest tulenevalt tuleb vastavad regulatsioonid kehtestada ka Eestis. Oleme seisukohal, et juhtiv roll EL IAS-i kogumi rakendamise ja emitentide aruandluse järelevalve osas peab olema Finantsinspeksioonil. Selleks tuleb täpsustada emitentide aruandlust puudutavaid sätteid VTS-is ja tagada järelevalve teostamiseks piisav ressurss.

6 Fondivalitsejad ja investeerimisfondid

6.1 Investeerimisfondide aruandlust reguleerivate õigusaktide hetkeseis

IFS-i kohaselt ei ole lepinguline investeerimisfond (kõik täna Eestis registreeritud investeerimisfondid on juriidiliselt tegutsemisvormilt lepingulised investeerimisfondid) iseseisev juriidiline isik ning seetõttu ei ole lepinguline investeerimisfond käsitletav ka iseseisva raamatupidamiskohustuslasena RPS-i § 2 lõike 2 mõistes. Lepinguline investeerimisfond ei kuulu ka RPS-i § 17 lõikes 2 nimetatud subjektide ringi.

IFS-i § 114 lõigete 2 ja 3 kohaselt korraldab lepingulise fondi raamatupidamist fondivalitseja, kes on kohustatud pidama fondi raamatupidamist lahus fondivalitseja ja teiste lepinguliste fondide raamatupidamisest. Nimetatud põhimõtte rakendamine on oluline tagamaks IFS-i § 12 lõikes 1 sätestatud varade lahususe põhimõtte järgimist, mille kohaselt peab fondivalitseja fondi vara valitsema lahus fondivalitseja enda varast ja teiste tema poolt valitsetavate fondide varadest.

Väga oluliseks investeerimisfondide finantsaruandlust reguleerivaks normiks on IFS-i § 114 lõige 1, mille kohaselt fondi raamatupidamisarvestust ja -aruandlust korraldatakse, lähtudes RPS-ist, kui IFS-ist ei tulene teisiti. Lepingulise fondi raamatupidamisarvestusele ja -aruandlusele ei kohaldata RPS-i §-s 14, § 15 lõikes 2, § 18 lõikes 3 ning §-des 25 ja 26 sätestatud.

Ülaltoodud norm kehtib nii aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondide kui ka lepinguliste investeerimisfondide kohta. Normi sisust tulenevalt rakendatakse investeerimisfondide raamatupidamisarvestusele ja aruandlusele RPS-ist tulenevaid nõudeid niivõrd, kui IFS-is kui fondide tegevust reguleerivas eriseaduses pole sätestatud teisiti.

Kuna lepingulise investeerimisfondi puhul on tegu ühisteks investeeringuteks moodustatud vara kogumiga, mitte aga klassikalise juriidilisest isikust äriühinguga, siis ei kohaldata lepingulisele investeerimisfondile RPS-i sätteid, mis puudutavad majandusaasta aruande koostamist, sealhulgas raamatupidamise aastaaruande kohustuslikke osasid, samuti kohustuslikke bilansi ja kasumiaruande skeeme ning raamatupidamiskohustuslase alg- ja lõppbilansi koostamist.

Nimetatud erandite tegemise põhjuseks on asjaolu, et tulenevalt lepingulise investeerimisfondi tegevuse spetsiifilisest ülesehitusest ei ole paljud RPS-is sätestatud üldnormid fondile reaalselt kohaldatavad. Kuna lepingulisel investeerimisfondil puudub klassikalises mõistes omakapital, siis pole mõtet nõuda ka fondi aastaaruande koosseisus omakapitali muutuste aruande esitamist. Samuti ei võimaldaks RPS-i § 18 lõikes 3 sätestatud üldised bilansi ja kasumiaruande skeemid koostada aruandeid, mis peegeldaksid adekvaatselt lepingulise investeerimisfondi finantsseisundit aruandekuupäeval.

Lepinguliste ja aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondide aruandlus- ja informatsiooni avalikustamisnõudeid reguleerivad IFS-i §-id 116-125. Seaduse kohaselt tuleb nii lepinguliste kui aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondide kohta koostada avalike aruannetena fondi poolaasta- ja aastaaruanded. Vastavalt IFS-i § 116 lõikele 7 kehtestatakse aasta- ja poolaastaruannete skeemid, kirjete sisu ja nõuded aruannete lisadele rahandusministri määrusega. Eelnimetatud delegatsiooninormist tulenevad aruandeskeemid on kehtestatud rahandusministri 2.07.1998.a määrusega nr 50 "Nõuete kinnitamine investeerimisfondide aasta- ja poolaastaruannetele."

IFS-i §-ides 116–125 sätestatud aruandlus- ja avalikustamis-nõuete kehtestamisel on lähtutud EL-i 1985. aasta direktiivis nr 611 (ingl "*Council directive on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities*" (UCITS) - edaspidi UCITS direktiiv) sätestatud nõuetest.

UCITS direktiivi lisa 1 osa B sätestavad konkreetsed nõuded investeerimisfondide aasta- ja poolaastaruannetes esitatavale informatsioonile. UCITS direktiiv näeb ette nii investeerimisfondide aasta- ja poolaastaruannete kohustuslikud osad kui ka nõuded vastavates osades avaldatavale informatsioonile.

Analüüsides UCITS direktiivis esitatud nõudeid IFRS-i valguses selgub, et direktiiviga kehtestatud fondi aastaaruande kohustuslikud osad ning seal esitatav info ei kattu IFRS-iga kehtestatud avalikustamismõuetega. Vastuolu erinevates avalikustamismõuetes tuleneb asjaolust, et UCITS direktiiv reguleerib investeerimisfondide kui väga spetsiifiliste majandusüksuste tegevust, IFRS-i näol on tegu aga väga laia ulatusega üldnormide kogumiga, mis reguleerib kõikide äriühingute finantsaruandlust.

6.2 Arvestuspõhimõtted investeerimisfondide varade hindamisel

Alates IFS-i vastuvõtmisest 9.04.1997.a muutus investeerimisfondide varade hindamise keskseks põhimõtteks fondi kuuluvate varade hindamine nende turuväärtuse alusel. IFS-i § 43 lõike 1 kohaselt määratakse lepingulise fondi vara puhasväärtus kindlaks fondi varasse kuuluvate väärtpaberite ja muude asjade või õiguste turuväärtuse alusel, millest on maha arvatud nõuded fondi vastu. Vastavalt IFS-i § 44 lõikes 3 sätestatule peab fondivalitseja fondi osaku puhasväärtuse (ja seega ka fondi varade turuväärtuse) kindlaks määrama igal tööpäeval.

IFS-i § 69 lõike 1 kohaselt määratakse ka aktsiaseltsina asutatud fondi vara puhasväärtus kindlaks fondile kuuluvate väärtpaberite, kinnisasjade ning muude asjade ja õiguste turuväärtuse alusel, millest on maha arvatud nõuded fondi vastu. Seaduse kohaselt tuleb aktsiaseltsina asutatud fondi vara puhasväärtus määrata kindlaks mitte harvemini kui üks kord 30 päeva jooksul.

Seega sätestab IFS tulenevalt fondide tegevuse eripärast võrreldes IFRS-iga rangemad nõuded varade turuväärtusesse hindamise sagedusele – kui tavalise äriühingu puhul on nõutav varade hindamine õiglasest väärtuses bilansipäeval majandusaasta aruande koostamisel, siis lepingulise investeerimisfondi varad tuleb hinnata turuväärtuse alusel igapäevaselt.

Täpsed juhised nii lepinguliste kui aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondide varade hindamiseks on IFS-i § 43 lõike 2 ning § 69 lõike 1 alusel kehtestatud rahandusministri 11.04.2002.a määrusega nr 56 “Investeerimisfondide vara puhasväärtuse määramise kord” (edaspidi M02/56). Nimetatud määruse väljatöötamise käigus on silmas peetud nii seadusest tulenevat nõuet hinnata fondi varasid nende turuväärtuse alusel kui ka IFRS-i nõudeid. M02/56 § 6 sätestab konkreetsed reeglid, mille alusel tuleb investeerimisfondi varade hulka kuuluvate väärtpaberite turuväärtused leida ning täpsustab noteeringu saamiseks kasutatava börsi asukohariigi, noteeringu võtmise ajastamise ja noteeringu esinduslikkusega seonduvaid küsimusi.

Ühtlasi näeb M02/56 ette põhimõtte, mille kohaselt tuleb ka noteerimata või mitteesindusliku noteeringuga väärtpaberid kajastada õiglasest väärtuses. Määruses sätestatud õiglase väärtuse definitsioon kattub õiglase väärtuse definitsioonidega IFRS-is ja RTJ-is.

M02/56 lubab teatud juhtudel (näiteks börsinoteeringu puudumine) kasutada väärtpaberite hindamisel ka korrigeeritud soetusmaksumuse meetodit. Määruse § 7 lõike 2 kohaselt võib noteerimata võlaväärtpaberi väärtusena kasutada soetusmaksumust, millele on lisatud tekkepõhiselt arvestatud, kuid laekumata intressid. Ka RTJ-i 3 punkti 14 ning IAS-i 39 p 69 kohaselt võib korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil kajastada neid finantsvarasid, mille õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata.

M02/56 olulisust investeerimisfondide varade kajastamispõhimõtete kujunemisel suurendab asjaolu, et rahandusministri 2.07.1998.a määrusega nr 50 “Nõuete kinnitamine

investeeringisfondide aasta- ja poolaastaruannetele” kehtestatud nõuete kohaselt tuleb lepinguliste investeeringisfondide aasta- ja poolaastaruannete koostamisel lähtuda M02/56 kehtestatud hindamispõhimõtetest.

Eelöeldust tulenevalt võib järeldada, et õiglase väärtuse kui hindamispõhimõtte rakendamine ei tooks praktikas kaasa suuri muudatusi investeeringisfondide varade kajastamisel, kuna juba praegu kehtivate regulatsioonide kohaselt hinnatakse investeeringisfondide varasid sisuliselt õiglases väärtuses. Ehk teisisõnu, kui Eestis registreeritud investeeringisfondide varad hinnata täna fondidele kehtivate arvestuspõhimõtete kohaselt või alternatiivselt IFRS-i kohaselt, siis märkimisväärseid erinevusi lõpptulemuses ei tohiks esineda.

6.3 Fondivalitsejate aruandlus

RPS-i § 17 lõike 2 kohaselt peab krediitiasutuse, finants- või segavaldusettevõtja või kindlustusandja ja äriühingu, kelle poolt emiteeritud aktsiad või muud väärtpaberid on noteeritud Eesti või EL-i liikmesriigi väärtpaberibörsil, raamatupidamise aruande koostamisel kasutatav arvestuspõhimõte ning informatsiooni esitusviis olema kooskõlas IFRS-iga.

Lähtudes KAS-i § 8 esitatud finantsvaldusettevõtja ja segavaldusettevõtja definitsioonidest, ei rakenduks täna Eesti turul tegutsevatele fondivalitsejatele IFRS-i kasutamise kohustus alates 1.01.2005.a, kuna ühegi fondivalitseja tütarettevõtjaks pole krediitiasutus. Küll aga on Eesti fondivalitsejad ise valdavas osas krediitiasutuste või kindlustusandjate tütarettevõtjad ning kuna vastaval tegevusalal tegutsevad ettevõtjad on kohustatud IFRS-i rakendama, peaksid ka nendega samasse konsolideerimisgruppi kuuluvad ettevõtjad kasutama IFRS-i põhimõtteid.

RPS-i § 18 lõike 4 kohaselt võib tegevusaladel, kus see on põhjendatud majandustegevuse iseloomu tõttu (sh fondivalitseja tegevusala), kasutada RPS-i lisades toodud erinevaid bilansi ja kasumiaruande skeeme. RPS-i rakendussätetes on antud eeltoodud regulatsioonile ka täpsem sisu, tehes olulise täienduse investeeringisfondide seadusesse. IFS-i aruandlusnõudeid reguleerivale § 116 lisati lõige 9, mille kohaselt fondivalitsejad on kohustatud kasutama nende tegevusala suhtes kehtestatud bilansi ja kasumiaruande skeeme, mille nõuded kirjete sisule ning aruannete koostamise meetodika ja esitamise korra kehtestab rahandusminister. Normi sisust tulenevalt on fondivalitseja tegevusalal kehtestatud bilansi ja kasumiaruande skeemid täitmiseks kohustuslikud ja neid tuleb kasutada ka raamatupidamise aastaaruande koostamisel.

IFS-i § 116 lõike 9 alusel kehtestati fondivalitseja bilansi ja kasumiaruande skeemid, kirjete sisu, koostamise meetodika ja esitamise kord rahandusministri 11.06.2003.a määrusega nr 73. Nimetatud määruse väljatöötamisel arvestati juba ka IFRS-i nõuetega. Vältimaks erinevate õigusnormide kollisiooni ning varade hindamispõhimõtete asjatut kordamist, viitab määruse nr 73 § 10 lõige 3 RTJ-ile. Seega fondivalitseja varade hindamispõhimõtete vastavus rahvusvaheliste finantsaruandluse nõuetele on seotud küsimusega, mil määral Raamatupidamise Toimkonna juhendid vastavad IFRS-is sätestatule.

7 Avalikustamise nõuded

Järgnevalt käsitleme raamatupidamise aastaaruande lisades avalikustamisele kuuluvat informatsiooni Eesti tava (Eesti hea raamatupidamise tava, KAS, VTS, Eesti Panga presidendi ja rahandusministri määrused) raames ja selle olulisemaid erinevusi IFRS-ist.

Erinevused avalikustamisele kuuluva informatsiooni ulatuses, mahus ja detailsuses on Eesti tava ja IFRS-i suurim erinevus.

IFRS-i rakendamisega kaasneb kohustus avalikustada varasemast tunduvalt rohkem nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset informatsiooni. Järgnevalt anname ülevaate IFRS-ile üleminekul lisanduvatest olulisematest avalikustamise nõuetest ja sellega aruande tarbijatele ja koostajatele kaasnevast võimalikust lisaväärtusest või lisakulust. Analüüsis oleme käsitlenud avalikustamise nõudeid eelkõige finantssektori ettevõtjate ja emitentide seisukohast. Finantssektori ettevõtete ja emitentide jaoks väheolulistest valdkondades avalikustatavat informatsiooni ei käsitleta.

Järgnevalt käsitletud nõuded tulenevad nii kehtivatest IFRS-i standarditest kui ka standardite muudatuste projektist, mis standardina jõustuvad tõenäoliselt 2004. aastal ning mida kohaldatakse 2005. aasta ja hilisematele aruandeperioodidele.

7.1 Üldised avalikustamise nõuded

Üldise informatsiooni osas on avalikustamise nõuded kehtivates regulatsioonides ja IFRS-is üldjoontes sarnased. Siiski on ka siin nõudeid, mis Eesti tavas puuduvad või ei ole need nii põhjalikult avatud ning mille täitmine muutub kohustuslikuks IFRS-ile üleminekul. Mõned näited:

1. Suuremas mahus tuleb avalikustada arvestuspõhimõtete muudatustest tingitud mõju.
2. Oluliselt täpsemad on avalikustamise nõuded aktsiate, aktsiakapitali ja omakapitali teiste kirjete kohta.
3. IFRS on tunduvalt täpsem rahavoogude aruande koostamise osas. IAS 7 kehtestab reeglid rahavoogude aruande ülesehituse, selle erinevate osade sisu ja muu raha laekumist ja väljamakseid puudutava informatsiooni kohta. Muuhulgas tuleb avalikustada raha ja raha ekvivalentide koostisosad ning esitada võrdlus rahavoogude aruandes kajastatud summad.
4. Lisaks kohustuslikele nõuetele annab IFRS ka soovituslikke juhiseid. Näiteks soovitab IFRS lisaks raamatupidamisaruannetele lisada ka ettevõtja majandustulemuse ja finantsseisundi põhjusi ning peamisi ettevõtja tegevusega seotud riske käsitleva finantsülevaate (IAS 1 punkt 8) ning vajadusel ka muid antud ettevõtja seisukohalt olulist informatsiooni (näiteks keskkonnafaktori mõju) sisaldavaid ülevaateid (IAS 1 punkt 9).

Ülaltoodud näited on vaid osa üldistest avalikustamise nõuetest, mis kehtivad IFRS-i kasutamise puhul, kuid ei ole otseselt nõutud kehtivates regulatsioonides. Nii loetletud kui ka siin nimetamata üldise informatsiooni mahukam ja detailsem avalikustamine aitab märkimisväärselt kaasa finantsaruannete arusaadavuse, asjakohasuse ja usaldusväärsuse suurendamisele.

7.2 Tütar- ja sidusettevõtjate kohta avalikustatav informatsioon

IFRS-i kasutamine eeldab tunduvalt mahukama ja detailsema informatsiooni avaldamist tütar- ja sidusettevõtjate ja nendesse tehtud investeeringute kajastamise kohta, kui seda teeb Eesti tava.

IFRS-i kohaselt tuleb muuhulgas avalikustada:

1. Sidusettevõtjatesse tehtud investeeringute õiglane väärtus juhul kui need sidusettevõtjad on avalikult noteeritud (IAS 28 ED punkt 27);

2. Sidusettevõtjate ja konsolideerimata tütarettevõtjate finantsnäitajate üldinformatsioon sh varade, kohustuste, käivate ning kasumite-kahjumite summad (IAS 28 ED punkt 27 ja IAS 27 ED punkt 32).
3. Mistahes piirangud, mis takistavad sidus- või tütarettevõtjatel väljamaksete tegemist investorile (dividendide maksmine, laenu andmine). Avalikustada tuleb nii piirangute sisu kui ulatus (IAS 28 ED punkt 27 ja IAS 27 ED punkt 32).
4. Millise seisuga tütar- ja sidusettevõtjate aruandlust on kasutatud, erinevuste puhul selgitada põhjusi jne (IAS 28 ED punkt 27 ja IAS 27 ED punkt 32).

Täiendavate andmete avalikustamine tütar- ja sidusettevõtjatesse tehtud investeeringute kohta annab aruande tarbijale asjakohasemat informatsiooni analüüsimeks investeeringute põhjendatust ja prognoosimeks nende võimalikku mõju ettevõtja finantsseisundile ja rahavoogudele.

7.3 Finantsinstrumentide kohta avalikustav informatsioon

Võrreldes IFRS-i järgi finantsinstrumentide kohta avalikustamisele kuuluva äärmiselt mahuka ja detailse informatsiooniga on Eesti tava nõuded selles valdkonnas napid. Samas on finantsinstrumentidega seotud avalikustamise nõuded finantssektori ettevõtete jaoks äärmiselt olulised ja on tõenäoline, et IFRS-i esmakordsel rakendamisel tekib kõige enam probleeme ja väärkäsitlusi just selles valdkonnas.

Muuhulgas tuleb IFRS-i rakendamisel finantsinstrumentide kohta avalikustada:

1. Õiglase väärtuse hindamise meetodid ja olulised eeldused, müügiotel finantsvarade õiglase väärtuse muutuste kajastamisel kasutatav alternatiiv (kas perioodi kasumis-kahjumis või omakapitali reservis) ning selgitus finantsinstrumentide kõikide kategooriate kohta, kas tavapärase iseloomuga tehingud kajastatakse tehingu- või väärtuspäeval (IAS 39 punkt 167).
2. Informatsioon finantsinstrumentide kasutusulatuse ja olemuse kohta, sh olulised tingimused, mis võivad mõjutada rahavoogusid (IAS 32 punkt 7).
3. Finantsriskide juhtimise eesmärkide ja poliitika, sh riskimaandamise poliitika kirjeldus (IAS 32 punktid 169, 56, 64-66).
4. Riskimaandamisinstrumentide ja maandatavate riskide kirjeldus ja iseloom, riskimaandamisinstrumentide õiglased väärtused bilansipäeval, kõikide prognoositud tehingute kirjeldus, mille suhtes on riskimaandamisarvestust varem kasutatud, kuid mille taasesinemine ei ole tõenäoline jms (IAS 39 punkt 169).
5. Informatsioon kõikide finantsinstrumentide õiglase väärtuse kohta, st nende finantsinstrumentide õiglane väärtus, mida bilansis õiglases väärtuses ei kajastata tuleb avalikustada lisades. Instrumentide kohta, mille õiglast väärtust ei suudeta usaldusväärselt hinnata, tuleb avalikustada nende bilansiline väärtus, usaldusväärse hinnangu puudumise põhjused ning õiglase väärtuse eeldatav vahemik, selliste finantsvarade müügil tekkinud kasumid ja kahjumid jms (IAS 32 punktid 77-87, 139, 170). Lisaks sellele tuleb IAS 39 ja IAS 32 ED kohaselt tulevikus avalikustada, millises ulatuses on õiglase väärtuse määramisel kasutatud sisemisi hindamismudeleid, kui suures osas need tuginevad mitteturuhindadele, kuivõrd tundlikult reageerib selliselt määratud õiglane väärtus hindamisel kasutatud eelduste muutustele, sisemiste hindamismudelite rakendamise tulemusena kajastatud õiglase väärtuse muutus jne.
6. Informatsioon välja antud laenude tagatiseks oleva vara (k.a mittefinantsvara), mida tagatise saaja võib edasi müüa või pantida, õiglase väärtuse kohta; müüdüd või edasi panditud tagatise õiglane väärtus ja tagatise kasutamisega seotud olulised tingimused (IAS 39 punkt 170).

Eesti tava erinevus võrreldes IFRS-iga seisneb nõuete detailsuses – IFRS sätestab konkreetsed reeglid, mida tuleb finantsinstrumentide arvestuses kohaldatavate arvestuspõhimõtete kohta avalikustada. Tuleb märkida, et krediidasutuste puhul kuulub osa eelnevas loetelus toodud informatsioonist avalikustamisele ka praegu. Näiteks peab krediidasutus avaliku majandusaasta aruande seletuskirjas avalikustama käesoleva osa punktis 3 käsitletud riskijuhtimise põhimõtted teatud riskikategooriate lõikes (krediidasutuste avalike aruannete koostamise juhendi punkt 4).

7.4 Täiendavad avalikustamise nõuded pankadele ja sarnastele finantsasutustele

Krediidasutuste osas jälgib avalike aruannete koostamise juhend IAS 30 toodud avalikustamise nõudeid finantsasutustele olulises osas ja seetõttu nende osas IFRS-i rakendamine olulisi muudatusi ei too.

Muuhulgas tuleb IAS 30 kohaselt avalikustada:

1. Varade ja kohustuste analüüs tähtaegade järgi (IAS 30 punktid 30,33,35,39).
2. Aruandeperioodil toimunud muudatused laenuprovisjonis, laenuprovisjoni ja nõuete allahindluse kogusumma perioodi lõpus ning bilansis kajastatud laenude kogusumma, millelt ei kajastata tekkepõhist intressi ning nende laenude bilansilise maksumuse määramise alus (IAS 30 punkt 43).
3. Informatsioon potentsiaalsete kohustuste ja siduvate tulevikukohustuste kohta, sh nende kohustuste iseloom ja summa (tühistamatud krediidilimiidid, finantstagatised, garantiikirjad jm) (IAS 30 punkt 26).
4. Olulised valuutariskile avatud summad, kõik olulised varade, kohustuste ja bilansiväliste kirjade kontsentreerumised geograafiliste piirkondade, kliendigruppide või majandusharude või muude riskikontsentratsiooni tunnuste lõikes (IAS 30 punkt 40).
5. Informatsioon kolmandatele isikutele kuuluvate varade haldamise ning selle ligikaudse ulatuse kohta (IAS 30 punkt 55).

Finantsasutustele omase spetsiifilise informatsiooni avalikustamine aitab aruande lugejal paremini mõista antud ettevõtja poolt võetud riske ja prognoosida nende võimalikku mõju tema finantsseisundile ja rahavoogudele tulevikus. Siinkohal tuleb märkida, et finantssektori kiire areng on tinginud vajaduse IAS 30 kaasajastamiseks. Siiski ei ole muudatusi oodata lähiajal, nimelt ei ole IAS 30 muudatusettepanekuid praegu IASB-i poolt avalikustatud aktiivsete projektide hulgas.

7.5 Avalikustatava informatsiooni muutuse mõju

Eespool loetletud ja ka siin nimetamata üldise informatsiooni mahukam ja detailsem avalikustamine aitab märkimisväärselt kaasa finantsaruannete arusaadavuse, asjakohasuse ja usaldusväärsuse suurendamisele. IFRS-is sisalduvad soovituslikud juhised julgustavad ettevõtjaid avalikustama miinimumnõuetest rohkem andmeid, et anda aruande tarbijale veelgi enam arusaadavat ja usaldusväärset informatsiooni mõistlike järelduste tegemiseks.

Eraldi tuleks ära märkida finantsinstrumentide kohta avalikustatava informatsiooni mahu ja detailsuse oluline kasv. Kahtlemata on kõnealune informatsioon väärtuslik lisainformatsioon nende tarbijatele, kes on finantsinstrumentide olemuse ja kasutusvaldkondadega hästi kursis. Samas võib andmete suur maht ja liigne detailsus viia olukorrani, kus vähemkompetentne lugeja ei suuda enam olulist ebaolulisest eristada ning talle vajalikku informatsiooni üles leida.

Oma iseloomult jaguneb avalikustamisele kuuluv informatsioon kaheks – kvalitatiivseks ja kvantitatiivseks informatsiooniks. Kvalitatiivse iseloomuga informatsioon hõlmab arvestuspõhimõtete selgitusi, kasutatud hindamisaluseid, neis toimunud muudatusi jm. Kvantitatiivse iseloomuga informatsiooni hulgast võib nimetada kõikide finantsvarade õiglase väärtuse avalikustamise nõuet, tütar- ja sidusettevõtete varade, kohustuste ja käivete avalikustamist jm.

Käesoleva analüüsi ülesande püstitus ei sisaldanud IFRS-ile ülemineku kulude täpset väljaselgitamist. Siiski on tõenäoline, et kvantitatiivsete avalikustamise nõuete täitmisega kaasnevad märkimisväärsed lisakulud uute IT lahenduste väljatöötamiseks, hindamismudelite kasutuselevõtmiseks, personali koolitamiseks jm. Täiendavaid kulutusi, seda eelkõige personali kompetentsuse tõstmiseks, nõuab ka täiendava kvalitatiivse informatsiooni avalikustamine.

8 Kokkuvõte järelevalve subjektide arvamustest

Järelevalvesubjektide arvamuste ja ettepanekute väljaselgitamiseks IFRS-i rakendamise osas tehti Finantsinspektsiooni poolt vastav kirjalik järelepärimine kõikidele krediitiasutustele, investeerimisühingutele, kindlustusandjatele, fondivalitsejatele ning reguleeritud väärtpaberiturul kauplemiseks võetud väärtpaberite emitentidele. Järelevalvesubjektidelt uuriti, milline on nende poolt kasutatav raamatupidamistava ja mis on olnud selle valiku peamisteks kriteeriumiteks ning millised on olnud olulisemad probleemid valitud raamatupidamistava rakendamisel. Juhul, kui IFRS-i ei olnud veel rakendatud, paluti ka kirjeldada IFRS-ile üleminekuga seotud ettevalmistusi, eeldatavat IFRS-i rakendamise aega ja prognoositavaid rakendamisega seotud kulusid.

Laekunud vastuste põhjal selgus, et järelevalvesubjektid kasutavad nii Eesti head raamatupidamistava, IFRS-i kui ka kombinatsiooni mõlemaist standarditest. Eesti raamatupidamistavade eelisena mainiti nende paremat kättesaadavust, lühidust, tõlkeprobleemi puudumist ja paremat mõistetavust näiteks juhtkonna jaoks. IFRS-i kasutamise peamise põhjusena toodi välja asjaolu, et ettevõtja majandusinformatsioon on suunatud eelkõige rahvusvahelisele tasemele, st. välisinvestoritele, kelle aruandluse analüüs tugineb rahvusvahelistele tavadele.

Olulisemate valitud raamatupidamisstandardite rakendamisega seotud probleemidena toodi välja puuduseid infosüsteemides, seda nii standardite rakendamise ja järgimise võimalikkuse osas (majandusandmete töötlemine ja selle kiirus, andmete ebapiisav detailsuse aste) kui ka ettevõtja informatsioonivajadustele mittevastavuse osas. Samuti mainiti järelevalvelistest nõuetest tuleneva topeltaruandlusega kaasnevat lisanduvat ajakulu, keelebarjääri olemasolu seoses IFRS-i ja tema tõlgenduste ametliku eestikeelse tõlke puudumisega, töömahu suurenemist tulenevalt uutele standarditele üleminekuga ja nende hilisema rakendamisega. Eesti raamatupidamisregulatsioonide mittevastavust IFRS-i nõuetele alates 2003. aastast enam oluliseks probleemiks ei peetud, siiski toodi probleemina välja erinevusi aastaaruannete lisades nõutud informatsioonis ja asjaolu, et mitmeid arvestuspõhimõtteid on Eesti raamatupidamise hea tava ja IFRS tõlgendanud erinevalt.

Järelevalvesubjektide poolt väljatoodud probleemidest peab Finantsinspektsioon kõige olulisemateks topeltaruandlusega seotud küsimusi ja selle vähendamist tulevikus ning raamatupidamisregulatsioonide mittevastavust IFRS-i nõuetele.

IFRS-ile üleminekuga seotud ettevalmistustena mainisid järelevalvesubjektid eelkõige finantsaruandlusega seotud töötajate koolitamist, et ajakohastada nende teadmisi uusimate muudatuste kohta raamatupidamisstandardites. Mainiti ka lisainimressursi vajadust seoses IFRS-i rakendamisega. Mitmel juhul toodi IFRS-i rakendamiseks vajaliku ettevalmistusena välja infosüsteemide renoveerimise ja täiendamise vajadust, kuna infosüsteem peab olema vastavuses aruandluse skeemidega ning väljastama piisavalt detailset informatsiooni rahuldamiseks aruandluse lisadele esitatud nõudeid. Mõned vastanud järelevalvesubjektid kavatsevad kaasata ka väliskonsultante IFRS-ile üleminekuks vajaliku analüüsi teostamiseks, samuti on mõnel järelevalvesubjektil plaanis viia üleminek IFRS-ile läbi vastava üleminekuprojekti raames. IFRS-ile üleminekuga seotud kulusid üldjuhul hetkel prognoosida/hinnata ei osatud. Kulude suuruseks prognoositi suurusjärku alates sajast tuhandest kuni mitme miljoni kroonini.

Kasutatud allikad

Committee of European Securities Regulators. Standard No.1 on Financial Information. Enforcement of Standards on Financial Information in Europe. [<http://www.europefesco.org/v2/default.asp>].

Council Directive (85/611/EEC) of 20 December 1985 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS). [<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>].

Council Directive (86/635/EEC) of 8 December 1986 on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions. [<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>].

Council Directive (91/674/EEC) of 19 December 1991 on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings. [<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>].

Council Directive (92/49/EEC) of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC (third non-life insurance Directive). [<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>].

Directive 2003/51/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2003 amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the annual and consolidated accounts of certain types of companies, banks and other financial institutions and insurance undertakings. [http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_178/l_17820030717en00160022.pdf].

ED 5 Insurance Contracts. [<http://www.iasb.org.uk/docs/ed05/ed05.pdf>].

Eesti Panga presidendi 31.01.1997.a määrus nr 2 "Krediidiasutuste aruandlus". (RTL 1997, 23, 131; 1999, 6, 65; 106, 1349; 176, 2529; 2001, 2, 13; 139, 2071; 2002, 112, 1623; 125, 1830).

Eesti Panga presidendi 6.03.1998.a määrus nr 9 "Krediidiasutuste konsolideeritud aruandluse koostamine". (RTL 1998, 90/91, 384; 2000, 76, 1147; 2001, 139, 2071).

Eesti Panga presidendi 19.10.1999.a määrus nr 25 "Krediidiasutuste avalikud aruanded". (RTL 1999, 148, 2094; 2000, 29, 346; 2001, 17, 243; 139, 2071; 2002, 112, 1622).

Eesti Panga presidendi 27.06.2000.a määrus nr 9 "Laenude teenindamise miinimumnõuded ning ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord". (RTL 2000, 76, 1146).

Eesti Panga presidendi 22.12.2000.a määrus nr 12 "Krediidiasutuste aruandlus". (RTL 2001, 2, 13; 139, 2071).

Eesti Vabariigi põhiseadus. (RT 1992, 26, 349).

Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkonna 6.11.1997.a istungi protokollilise otsusega nr 11-1 kinnitatud metoodiline juhend «Krediidiasutuste konsolideeritud aruandluse koostamine». (RTL 1997, 207/208, 1078).

Exposure Draft of Proposed Amendments to IAS 32 Financial Instruments: Disclosure and Presentation and IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement. [http://www.iasb.org.uk/docs/ias32-39/02-32_39-ed.pdf].

Fourth Council Directive (78/660/EEC) of 25 July 1978 based on article 54 (3) (G) of the treaty on the annual accounts of certain types of companies. [<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>].

International Accounting Standards Board (IASB) kodulehekül. [<http://www.iasb.org.uk>].

International Accounting Standards Board. Exposure Draft of Proposed Improvements to International Accounting Standards. 2002, 404 p.

International Accounting Standards Board. International Financial Reporting Standards. Incorporating International Accounting Standards and Interpretations. Great Britain: William Clowes Limited, Beccles and London, 2003.

Investeerimisfondide seadus. (RT I 1997, 34, 535; 1998, 61, 979; 2000, 10, 55; 57, 373; 2001, 48, 268; 79, 480; 89, 532; 93, 565; 2002, 23, 131; 53, 336; 63, 387; 102, 600; 105, 612; 2003, 23, 133; 51, 355).

Kindlustustegevuse seadus. (RT I 2000, 53, 343; 2001, 43, 238; 48, 268; 59, 359; 87, 529; 93, 565; 2002, 35, 215; 63, 387; 102, 600; 105, 612).

Krediidiasutuste seadus. (RTI 1999, 23, 349; 2000, 35, 222; 40, 250; 2001, 48, 268; 93, 565; 102, 672; 2002, 21, 117; 23, 131, 53, 336; 63, 387, 102, 600; 105, 612; 2003, 17, 95; 23, 133).

Lagoni, Rainier, Schütz, Hans-Joachim Völkerrecht, Teil I 1997 W. Mauke Söhne.

Loode-Atlandi kalandusorganisatsiooni kodulehekül. [<http://www.nafo.ee>].

Raamatupidamise seadus. (Kehtetu - RT I 2002, 102, 600).

Raamatupidamise seadus. (RT I 2002, 102, 600).

Raamatupidamise Toimkonna juhendite RTJ 1-6 ja RTJ 8-12 kinnitamine. (RTL 2003, 10, 117).

Rahandusministri 2.07.1998.a määrus nr 50 "Nõuete kinnitamine investeerimisfondide aasta- ja poolaastaruannetele". (RTL 1998, 220/221, 874; 2003, 55, 801).

Rahandusministri 9.08.2000.a määrus nr 75 "Kindlustusandjate raamatupidamise aastaaruande, vahearuanete ja konsolideeritud raamatupidamisaruannete koostamise ning esitamise kord". (RTL 2000, 91, 1410; 2002, 4, 36; 2003, 44, 652).

Rahandusministri 28.03.2002.a määrus nr 50 "Investeerimisühingu aruandluse kord". (RTL 2002, 47, 650).

Rahandusministri 11.04.2002.a määrus nr 56 “Investeeringisfondide vara puhasväärtuse määramise kord”. (RTL 2002, 51, 726).

Rahandusministri 11.06.2003.a määrus nr 73 “Fondivalitseja bilansi ja kasumiaruande skeemid, kirjete sisu, koostamise metoodika ja esitamise kord”. (RTL 2003, 73, 1079).

Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards, Official Journal of the European Communities L 234.

Riigikohtu halduskolleegiumi 20. detsembri 2002 kohtuotsus asjas nr. 3-3-1-58, Leo Martsoni kaebustes Lihula Vallavalitsuse tegevuse peale. (RT III, 13.01.2003, 2, 19).

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 10. mai 2001 määrus asjas nr. 3-1-1-47-01, MFV Lootus OÜ haldusõiguserikkumise asjas kalapüügiseaduse § 25 lg. 2 järgi. (RT III, 30.05.2001, 17, 180).

Seidl-Hohenveldern, Ignaz Völkerrecht, 1997 Carl Heymanns verlag KG.

Seventh Council Directive (83/349/EEC) of 13 June 1983 based on the article 54 (3) (G) of the treaty on consolidated accounts. [<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=012>].

Väärtpaberituru seadus. (RT I 2001, 89, 532; 2002, 23, 131; 63, 387; 102, 600; 105, 612).

ÜRO Rahvusvahelise kohtu statuut. [<http://www.icj-cij.org/icjwww>].